

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za kroatistiku

Katedra za dijalektologiju i povijest hrvatskoga jezika

Zagreb, 26. lipnja 2015.

NAZIVLJE U POLJIČKIM ISPRAVAMA DO KRAJA 18. STOLJEĆA

DIPLOMSKI RAD

8 ECTS bodova

Mentor:

dr. sc. Boris Kuzmić

Student:

Ana Validžić

Sadržaj

1. Uvod	4
2. Kratak sadržaj isprava	4
2. 1. Prva isprava	4
2. 2. Druga isprava	5
2. 3. Treća isprava	5
2. 4. Četvrta isprava	5
2. 5. Peta isprava	6
2. 6. Šesta isprava	6
2. 7. Sedma isprava	6
2. 8. Osmo isprava	7
2. 9. Deveta isprava	7
3. Diplomatičko-paleografska analiza isprava	8
4. Rječnik	11
5. Jezična analiza	63
5. 1. Narječje	63
5. 2. Fonologija	63
5. 2. 1. Samoglasnici	63
5. 2. 2. Suglasnici	65
5. 3. Morfologija	65
5. 3. 1. Imenice	65
5. 3. 2. Glagoli	66
6. Zaključak	69

7. Popis izdanja tiskanih izvora	70
8. Literatura	70

1. Uvod

Kančilir ili pisar Marko Barić je djelovao u Poljičkoj Republici u drugom dijelu prve i u prvom dijelu druge polovice 18. stoljeća. Kroz cijelo to razdoblje bio je poljički knez i ujedno njezin javni pisar, što je rijetkost ne samo u Poljicima nego i u drugim administrativnim jedinicama pojedinih državnih cjelina.

Svojom je rukom na bosanici ili hrvatskoj ćirilici napisao niz poljičkih isprava različitog sadržaja. Isprave koje je pisao Marko Barić su veoma bogate diplomatskim formulama, što ukazuje na njegovu temeljitu naobrazbu. U ovom radu je obrađeno devet neobjavljenih isprava i za nekolicinu se izričito navodi da ih je on napisao, dok za ostale nije jasno je li im on autor ili je na njih samo stavljao svoj potpis u svojstvu poljičkog kneza. Isprave su obrađene u formi rječnika i u njemu su abecednim redom nanizane sve potvrđene imenice i glagoli. Također, svaka natuknica u rječniku daje podatke o oblicima u kojima je riječ u natuknici potvrđena, kao i prijevod na suvremeni hrvatski standardni jezik. Slijedi kratak sadržaj devet obrađenih isprava.

2. 1. Prva isprava

Knez Marko Barić s vojvodama i ostalim glavarima objavljuje protest kneza Ivana Kapitanića, pozivajući rođaka Stipana Vraničevića da preda zemlju na Blatinama i u Potartarju, koju je Vraničević otimao radi plaćanja duga od 12 groša i 5 libara Kapitaniću iz vremena kad su trgovali.

Pismo: bosanica, knežev potpis ukrašen dvjema vodoravnim i jednom okomito-spiralnom crtom; papir: 20 x 14 cm, presavijan napola pa na četvrtinu; vodeni znak: sačuvan dio cvijeta.

2. 2. Druga isprava

Veliki poljički knez Marko Barić s vojvodama i ostalim glavarima nalaže baštinicima Pavla Hercegovića da ne smiju ubirati grožđe na zemlji Ivana Kapitanića, a za ubrano prethodnih godina trebaju platiti odštetu u iznosu koji odrede dvojica dobrih ljudi.

Pismo: bosanica pisana dvjema, a možda i trima rukama, knežev potpis uokviren dvjema vodoravnim i jednom okomito-spiralnom crtom, u desnom gornjem kutu arapska brojka 18, tekst oštećen; papir: 20 x 29 cm, presavijen vodoravno napola pa onda dvostruko presavijan na 4 polja, sa strana oštećen skupa s tekstom na desnoj strani; vodeni znak: cvijet; pečat: suhi utisnuti promjera 2,5 x 3 cm s legendom i likom sv. Jurja na konju kako kopljem ubija zmaja, legenda nečitljiva.

2. 3. Treća isprava

Naredba kneza Marka Barića Anti Sučiću da vrati Ivanu i Juri Kapitaniću 2 zlatna cekina što ih je pozajmio od njih prije deset godina. Isto tako i Jure Sučić mora vratiti posuđenih 25 libara.

Pismo: bosanica, potpis kneza uokviren trima crtama od kojih je okomita spiralna; papir: 19,5 x 14 cm; presavijan na 4 polja, dosta požutio i počeo propadati na mjestima presavijanja; vodeni znak: slabo vidljiv, možda predstavlja lik lava ili neke druge životinje.

2. 4. Četvrta isprava

Na tužbu kneza Pere Sinovčića i njegova roda veliki knez poljički Marko Barić donosi zabranu lovljenja ribe Juri Deviću i njegovim sinovima u Sinovčićevim lovištima.

Pismo: bosanica, potpis kneza uokviren trima crtama od kojih su dvije vodoravne i ravne, a treća (ispod potpisa) spiralna; papir: 19 x 14 cm, presavijan po dužini na 4 polja; donja strana nepravilno odrezana, na njemu nekoliko rupica od moljaca; pečat: promjera 2,5 x 3 cm, suhi i utisnuti u lijevom donjem kutu dokumenta, lik na pečatu slabo vidljiv, po svoj prilici sv. Juraj na konju kako ubija zmaja kopljem; vodeni znak: cvijet s ukrašenim postoljem.

2. 5. Peta isprava

Knez Marko Barić savjetuje knezu Juri Novakoviću da podijeli s bratom, knezom Perom, vinograde i travu.

Pismo: bosanica; papir: 28 x 19,5 cm, presavijen napola pa onda presavijan na više polja, propao na donjem kutu presavijanja i od vlage na rubovima; vodeni znak: ptica (galeb?).

2. 6. Šesta isprava

Veliki poljički knez Marko Barić s vojvodama i ostalim poljičkim glavarima poziva Pavla Petrićevića da u roku od pet dana donese dokaze za zemlju Pavla Pavličevića (Vranićevića) ili će u protivnom platiti globu i izgubiti uloženi trud na toj zemlji.

Pismo: bosanica, potpis kneza ukrašen na početku spiralnom crtom; papir: 19,5 x 14 cm, presavijan na 8 polja; vodeni znak: sačuvao se dio – kruna s dva križa sa strane; pečat: elipsastog oblika, suhi i utisnuti, promjera 2,5 x 3 cm, figura predstavlja svetog Jurja na konju kako kopljem ubija zmaja, okolo legenda nečitljiva, ali se može naći na drugim dokumentima.

2. 7. Sedma isprava

Veliki knez Marko Barić s vojvodama i ostalim glavarima nagovara kneza Juru Novakovića da vrati oduzete stvari i ne uznemiruje svoju braću, kneza Peru i Ivu Novakoviće.

Pismo: bosanica, sitni krasnopolis, potpis, potpis kneza ukrašen dvjema vodoravnim i jednom okomitom spiralnom crtom; papir: 28 x 19,5 cm, presavijen napola pa onda presavijan na 4 polja; vodeni znak: cvijet; pečat: suhi utisnuti u donjem lijevom kutu preko presavijenog papira, elipsastog oblika, legenda nije vidljiva.

2. 8. Osma isprava

Veliki knez Marko Barić s vojvodama i ostalim glavarima zapovijeda braći Jurju i Ivanu Veliću da plate dug Jurju; Marku i Ivanu Kapitaniću.

Pismo: veoma čitljiva bosanica; papir: 20 x 14, 5 cm presavijan napola pa onda na 6 polja; vodeni znak: ptica, sačuvana cijela figura osim nogu kuda je upravo papir prerezan; pečat: utisnut u lijevom donjem kutu, figura (možda konjanik) i okolo nečitljiva legenda; na kraju teksta, ispred kneževa potpisa, kneževo ime uokvireno dvjema vodoravnim i jednom okomito-spiralnom crtom.

2. 9. Deveta isprava

Anton Sorić prodaje don Juri Kapitaniću i njegovim stričevima, knezu Ivanu i Marku; komad zemlje u Ovrću za 28 libri.

Pismo: krasopisna bosanica, pisana tankim perom, i latinica (potpisi dvaju svjedoka na talijanskom); papir: 40 x 28 cm, fine izradbe, presavijen okomito napola pa onda dvostruko presavijan na 6 polja, na mjestima presavijanja dotrajavao i stvorilo se nekoliko rupica; vodeni znak: cvijet sa slovima F C sa strane dna stabljike; ukrasi: prvo slovo (L) u drugom retku teksta povećano i ukrašeno izvana i iznutra točkicama, prva riječ (Ovo) sljedećeg (trećeg) retka teksta povećana i ukrašena točkicama, prvo O podvostručeno, unaokolo između podvostručenja ukrašeno crticama.

3. Diplomatičko-paleografska analiza isprava

Isprave koje je pisao *kančilir* Marko Barić ujednačene su po rasporedu diplomatičkih formula ili sastavnih dijelova u njima. Sadrže konvencionalne dijelove isprave, to jest protokol, tekst ili kontekst (korpus isprave) i zaključak ili eshatokol. Većina diplomatičkih formula isprava što ih je pisao *kančilir* Marko Barić odgovara rasporedu diplomatičkih formula isprave kancelarije hrvatskih narodnih vladara i bosansko-humske kancelarije te je utvrđeno da je on tijekom svoje diplomatičke naobrazbe morao biti u kontaktu s njima. To su formule verbalne invokacije, datacije, promulgacije, naracije, dispozicije s pertinencijom, svjedoka, notara i komplecije. Ta je identičnost osobito primjenjiva na bosansko-humske ćirilske isprave, to više što su im i jezik i pismo identični.

Prvotna izvornost i ujedno tradicija poljičke isprave je, dakle, u starohrvatskoj kancelariji, s utjecajem dalmatinskog norijata i crkvenih isprava, odakle se širi prema kasnijem Humu i Bosni, a onda se tijekom i krajem humskog i bosanskog srednjovjekovlja ponovno iz Huma i Bosne vraća u Poljica da bi se tu zadržala cijelo razdoblje novog vijeka.

Uvodni dio isprava *kančilira* Marka Barića sadrži invokaciju, dataciju, intitulaciju, inskripciju i ponekad salutaciju. Formula invokacije u njegovim ispravama je u verbalnom obliku i redovito glasi: *Slava Gnu. Bogu uvike amen*. Tom invokacijom započinje pisanje isprave i slavi se i zaziva kršćanski Bog u vidu prve božanske osobe. U odnosu na isprave hrvatskih narodnih vladara i bosansko-humske isprave ona je skraćena i pojednostavljena, ali je u redoslijedu zadržala početno mjesto i potvrđnu riječ *amen*. Nakon nje slijedi datacija koja glasi: *Lit od Presvetoga Poroćenja Gosna*, a nakon toga godina, mjesec i dan. Godine se u tim ispravama računaju od Isusova rođenja (*stilus nativitatis*), a dani od prvog siječnja, kao i u nekolicini isprava hrvatskih narodnih vladara te u pravilu u ispravama bosansko-humskih vladara i velmoža. Ta datacija sadrži *datum temporale* i *datum geographicae* koji se prebacuje u formule što slijede nakon datacije pojedine isprave. Selo Truše najčešće je mjesto pisanja predmetnih Barićevih isprava. Jedanput je navedeno selo Umine, a ponekad se Poljica navode kao općenito mjesto nastanka i pisanja pravnog čina. Formula intitulacije poljičkih isprava je pojedinačna kad se radi o ugovorima, ili s dodacima više osoba u općenitu obliku *s vojvodom i s ostalim glavari od Polici*, kada se radi o drugoj vrsti isprave. Budući da je u predstavljanim ispravama Marko Barić ujedno i pisar i veliki knez poljički, on se u ugovorima titulira u formuli pisara najčešće samo kao *Ja Marko Barić knez od Provincije Pojlic*, a u ostalim ispravama kao *Mih knez Marko Barić knez veliki od Provincije Pojlic s vojvodom i s ostalima glavarih*, npr. 20. svibnja 1750. godine. On, naime, za sebe u formuli pisara

upotrebljava titulu *ja knez*, a u formuli intitulacije *mi knez veliki*. Formula inskripcije Barićevih isprava najčešće je sadržana u drugim formulama, ponajviše u formuli komplecije. Adrese su njegovih analiziranih isprava knez Ivan Kapitanić, nasljednici Pavla Hercegovića, Ante Sučić, Jure Dević, knez Jure Novaković, Pavao Petričević, Juraj i Ivan Velić, Anton Sorić, Ana Rarošević, Periša Bulić, Marko i Ante Franičević te obitelj Pavla Pavličevića. Sve su te navedene uvodne formule dosta česte u poljičkim ispravama, dok je jedino salutacija dosta rijetko upotrijebljena. U jednoj od analiziranih isprava ona glasi *i da ste mi lipo zdravo* (13. svibnja 1750.).

Središnji dio isprava *kančilira* Marka Barića sadrži notifikaciju ili promulgaciju ili pak publikaciju, zatim naraciju, dispoziciju i svjedoke. Notifikacija je u njegovim ispravama često samostalna diplomatska formula, a ponekad je usko povezana s naracijom. U svakom slučaju, njome se publicira ili daje svima na znanje o kojem će se predmetu govoriti u dispoziciji, odnosno njome se upozorava javnost na ispravu. Ona u Barićevim ispravama najčešće glasi: *Ovo neka se zna i bude u znajne svakomu sudu svitle i plemenite pravde prid koji lice izaće ovo pismo otvoreno i očito učijeno*. To se obznanjivanje nastavlja u naraciji pa se, između ostalog, kazuje da se isprava čini po Zakonu i običaju poljičkom. Izrazi koji se upotrebljavaju u notifikaciji tih isprava, kao uostalom i cijela formula, doslovno su preuzeti iz starijih hrvatskih ili bosansko-humskih srednjovjekovnih isprava. Osobito je izraz *otvoreno pismo* nazočan u bosansko-humskim srednjovjekovnim ispravama, kao u ćirilskim tako i u onima koje su pisane latinskim jezikom. Nakon te formule slijede naracija i dispozicija, više puta s pertinencijom. Potom slijedi formula svjedoka u značenju koroboracije isprave. Svjedoci su u Barićevim ispravama mnogobrojni: Ante Dišmanić, Aleksandar Domadelli, Luka Bulić, sin Jakovljević, don Ivan Kružičević, Ivan Velić, sin Matijin, Duje Danić i drugi.

Zaključni dio ili eshatokol isprava *kančilira* Marka Barića sadrži formulu pisara, subskripcije i komplecije. Pisar isprava je ista osoba kao i destinator. To je veliki poljički knez Marko Barić, koji se kao pisar u formuli pisara redovito naziva samo knez, ali ponekad i kao *veliki knez od Provincije Pojlic*. Uočljivo je u formuli subskripcije da se Ante Dišmanić i Aleksandar Domadelli u nekoliko slučajeva potpisuju na talijnskom jeziku, što pak daje veću važnost i šire značenje tim ispravama, jer su ta dva svjedoka službenici mletačke općine Omiš. Više se puta u toj formuli, a i u formuli naracije, uopćeno navodi da će, uz imenovane, ispravu *potpisati i veće dobrih ljudi*, čija se imena ne navode. Posljednja formula Barićevih isprava je komplecija ili dodatak. Ona se najčešće nalazi *a tergo* isprave u obliku adrese ili kratkog regesta, koje obično ne piše pisar isprave već neka druga ruka. U ispravama s

diplomatičkom analizom ona glasi: *M. p. knezu Juri Novakoviću u Čažin Dolac. Kniga ali protešt bratu Jurju proz travu pod Sukmosinom i proz vinograde u Primorju* (13. V. 1750.).

Ujedno iz komplecije, kao i iz drugih formula isprava, istovremeno saznajemo i nazive poljičkih isprava. To su *pismo*, *mandat* i *kniga*.

4. Rječnik

U zagradama su primjeri svih potvrđenih oblika, a ispod natuknice po jedan primjer ulomka iz teksta. Ako je leksem u natuknici u standardnom jeziku, tada nema prijevoda. U uglatim zagradama nalazi se broj isprave u kojoj je određen oblik potvrđen. Na kraju natuknice je pojašnjena etimologija leksema. Zbog golemog leksičkog opsega analiziranih isprava ovaj rječnik sadrži samo imenice i glagole.

A

amen (ámin pravosl.) uzv. 1. *rel.* u kršćanskom i židovskom bogoslužju aklamacija puka u molitvi: zaista je tako!, uistinu je tako!, neka bude!, tako jest!, završetak mnogih molitava i obrednih tekstova, 2. *pren.* potvrda, priznanje; gotovo!, svršeno!

Slava Gnu. Bogu uviše amen. [isprava br. 9]

* lat. ← grč. ← hebr. āmēn: (tako) će biti

apelirati (apelali [7.]) (na koga, na što) dv. ⟨prez. apeliram, pril. sad. -ajući, pril. pr. -avši, gl. im. -anje) 1. (na koga, na što) obraćati se/obratiti se komu javno radi toga da što učini, ob. kakav javni i značajan čin i sl., 2. *pravn.* uložiti žalbu na sudsku odluku

(...) *di ste se apelali* (...) [isprava br. 7]

(...) *di je apelana vaša pravda* (...) [isprava br. 7]

od *àpel* (apèl) m. (G apèla)

* fr. appel ≈ lat. appellare: obraćati se, zvati

april m. (G aprila) četvrti mjesec u godini, travanj

Na 27. aprila 1742. (...) [isprava br. 1]

(...) *i jostaloj bližnici na 30. aprila.* [isprava br. 1]

(...) *na negovoj kući na 6. aprila* (...) [isprava br. 3]

* lat. aprilis

B

blizika, bližika ž. (bližnici [1.]) čeljade iz rodbine

(...) *istim Kolibatovićem i jostaloj bližnici na 30. aprila.* [isprava br. 1]

od *bliz* prid. (odr. -i, komp. bliži), poimeničenje na -ika

*prasl. i stsl. blizъ

brat m. (zb. braća)

Budući mi doša m. p. knez Pere vaš brat (...) [isprava br. 5]

Želeći vam svako dobro kako bratu. [isprava br. 5]

Kniga ali protešt bratu Jurju (...) [isprava br. 5]

(...) *zato ti zapovidamo tebi rečeni Pavle i tvomu bratu* (...) [isprava br. 6]

(...) *na ime svoje i svoga brata Ive* (...) [isprava br. 7]

(...) *s koima se ne pomagaju nimalo ona braća zgora rečena* (...) [isprava br. 7]

(...) *i opet sada kako prikažiju za to rečena vaša braća* (...) [isprava br. 7]

(...) *čine vaša braća istanciju od robe* (...) [isprava br. 7]

(...) *suproč vašoj braći* (...) [isprava br. 7]

Protešt mom bratu Jurju (...) [isprava br. 7]

(...) *meju nami braćom* (...) [isprava br. 7]

(...) *i meju Jurjem i Hivanom! braćom Velići sinovih pga. (pok.ga) Stipana* (...) [isprava br. 8]

(...) *zato se zapovida rečenim braći* (...) [isprava br. 8]

(...) *i jnegovih stricah kneza Ivana i Markah braće Kapitanići* [isprava br. 9]

*prasl. i stsl. bratrъ

brati nesvrš. (prez. berem, aor. brah, imp. beri, pril. sad. berući, prid. rad. brao, prid. trp. bran, gl. im. branje)

(...) *zapovida se ostatku p. (pok.) Pavla Hercegovića da nimaju trgati ni brati grozdje*
(...)[isprava br. 2]

* od prsl. *bъrati, *berq: stsl. bъrati, berq

brdo sr. (G mn brda)

(...) *s vrhovka brdo općeno s podanka Pavličevićah* (...)[isprava br. 9]

* ? prasl. *bъrdo: tkalački češalj

C

cekin m. (G cekina) 1° zlatnik, 2° pov. venecijanski (mletački) zlatnik; dukat

(...) *i don Jura Kapitanić da su bili zajali dva cekina u zlatu* (...)[isprava br. 3]

Zato ti se zapovida da u termen dana šest imate platiti cekina dva (...)[isprava br. 3]

* tal. zecchino

cijena ž.

(...) *i bih namirena svah cina* (...)[isprava br. 9]

* prasl. i stsl. cěna

crkva (Crikva [1.]) ž (G mn -kava/-i)

(...) *dobitak na jaspre kako Crikva dopušća* (...)[isprava br. 1]

* prasl. *cerky

Č

činiti (činija [1.]) nesvrš. (prez. -im, pril. sad. -neći, gl. im. –njenje) 1° biti u odnosu dijelova i cjeline, biti sastavnim dijelovima; sačinjavati, 2° raditi, djelovati na što tako da se izmijeni, 3° djelovati da što bude, postane ili da se izmijeni, 4° *reg.* obavljati

(...) *trgovine koju je činija s rečenim Kapitanićem (...)*[isprava br. 1]

(...) *suviše činite jim posilnim načinom (...)*[isprava br. 7]

(...) *toliko da vih činite (...)*[isprava br. 7]

(...) *koje se čini po Zakonu pojličkomu (...)*[isprava br. 9]

od riječi *čin* m (N mn činovi/čini jez. knjiž.)

* prasl. i stsl. činъ

čovjek (čovika [2.]) m. (V čovječe, N mn ljudi, G ljudi, D L I ljudima)

(...) *koliko naću dva dobra čovika od obe strane obrane (...)*[isprava br. 2]

* od psl. *čelovekъ: stsl. človekъ

čubar (ćubar [7.]) m. (G –bra) *bot.* vršak: biljka *Satureia sp.* iz porodice usnatica (*Labiatae*)

(...) *da jim u silu uzimjlete ćubar (...)*[isprava br. 7]

(...) *i ćubra ki jnima tribuje za sade (...)*[isprava br. 7]

* ? grč. thýmbros

D

dan m. (N mn -i/dnevi ekspr. jez. knjiž., G dana)

(...) *ako se ne dadu pinezi Kapitaniću u termen dan (...)*[isprava br. 1]

(...) *koliko naću dva dobra čovika od obe strane obrane i to u termen dan 6 (...)*[isprava br. 2]

Zato ti se zapovida da u termen dana šest (...)[isprava br. 3]

(...) a to u termen dan 5. (...)[isprava br. 6]

*psl. *dьnъ: stsl. dьnъ

dati (koga, što, komu što) (dat, dadu [1.]) svrš. (prez. dam/dadem/dadnem, pril. pr. davši, imp. daj, aor. dadoh (2. i 3. l. dade), prid. rad. dao, prid. trp. dan/dat)

(...) obliaga se Stipan dat zemlju (...)[isprava br. 1]

(...) na umijenu ištanciju Kapitanića daje se ovi protešt ako će dat pineze bližika kako je po zakonu i ako se ne dadu pinezi (...)[isprava br. 1]

*psl. *dati, damъ: stsl. dati

dio (dila [7.], dil [7.]) m (G dijela, N mn dijelovi)

(...) na jniova dvah dila (...)[isprava br. 7]

(...) ako ćete u dijle da podilite (...)[isprava br. 7]

(...) ono što vas mirita na treći dil (...)[isprava br. 7]

* prasl. *dělъ

djelo sr. (G mn djela)

(...) da je imate prinit na dil (...)[isprava br. 7]

* prasl. i stsl. dělo

dobitak m. (G -tka, N mn -ici, G dobitaka)

(...) i prikažujući nam da se obliaga Stipan odgovoriti dobitak na jaspre (...)[isprava br. 1]

od *dōbīt* ž. *ekon.* korist koja se izračuna i izrazi materijalno od trgovine ili drugih poslova, razlika između proizvodne i prodajne cijene izražena u novcu

* prasl. *dobyтъ

dobro sr. (G -a, G mn dobara) 1. posjed; miljak, 2. kulturno i materijalno blago, 3. dobrobit, 4. *fil.* vrhovna etička vrijednost, svrha ljudskoga moralnog odnošenja

(...) i pod izgubljenje života i svega dobra (...)[isprava br. 4]

Želeći vam svako dobro kako bratu. [isprava br. 5]

od *dobar* prid. (odr. dobri, komp. bolji)

* prasl. i stsl. dobrъ

doći (doša [5.], dojde [9.]) (do koga ili čega, komu, na što) svrš. (prez. dođem, imp. dođi, prid. rad. došao)

Budući mi doša m. p. knez Pere vaš brat (...)[isprava br. 5]

(...) i dojde rečenih Anton Sorić (...)[isprava br. 9]

od do- + *ići* nesvrš. (prez. idem, pril. sad. idući, pril. pr. išavši, imp. idi, prid. rad. išao)

* prasl. *it'i (prez. *jьdѡ)

dohodak m (G -otka, N mn –oci) 1. *ekon.* količina novca ili vrijednosti koja se dobiva za rad ili djelovanje u vremenu za koje se obračunava, 2. *pov.* dio ljetine koji se po ugovoru davao vlasnicima zemljišta u posebnim zakupničkim odnosima koji su vladali na otocima; danak, porez

(...) za pasane dohodke zapovidamo rečenim Hercegovićem (...)[isprava br. 2]

(...) ni odgovoreni dohocih kako su bili držanih. (...)[isprava br. 8]

(...) da imadu namirit sadašnje i dosadašnje dohodke (...)[isprava br. 8]

prefiks do- + *hod* m

* prasl. i stsl. xodъ: put

dohoditi (komu) nesvrš. (prez. dohodim, pril. sad. dohodeći, gl. im. dohođenje)

Dohodeći nam na umijleno prineseno od p. kneza (...)[isprava br. 2]

od *dohodati* svrš.: prefiks do- + *hod* m

* prasl. i stsl. xodъ: put

domaćica ž.

(...) tužeći se na vašu domaćicu (...)[isprava br. 7]

(...) da vih činite uztegnut psosti vaše domaćice (...)[isprava br. 7]

od *dom* m (G doma, V dome, N mn domovi)

* prasl. i stsl. domъ

dopustiti (što, komu) (dopušća [1.], dopušćeno [2.]) svrš. (prez. dopustim, pril. pr. -ivši, prid. trp. dopušten)

(...)i prikažujući nam da se obliha Stipan odgovoriti dobitak na jaspri kako Crikva dopušća za koji dug (...)[isprava br. 1]

(...)i to dokle nebude dopušćeno od istoga gospodara Kapitanića (...)[isprava br. 2]

od glagola *pustiti* (koga, što) svrš. (prez. pustim, pril. pr. -ivši, prid. trp. pušten)+ prefiks do-

* prasl. i stsl. pustiti

dopuštenje sr.

(...) i drugima koji biste lovili na nijovi lovišći prez nijova dopušćenja (...)[isprava br. 4]

(...) prez dopušćenja pravde (...)[isprava br. 7]

(...) prez dopušćenja prisle. i priuzne. pravde (...)[isprava br. 7]

od dopustiti ← pustiti (koga, što) svrš. (prez. pustim, pril. pr. -ivši, prid. trp. pušten)

* prasl. i stsl. pustiti

doticati (se, koga, što) nesvrš. (prez. -ičem, pril. sad. -ičući, gl. im. –anje)

(...) *da ji psuje i dotiče se* (...) [isprava br. 7]

od *dotaknuti* ← do- + *taknuti* (taći) svrš. (prez. taknem, pril. pr. -uvši, imp. takni, prid. rad. taknuo/takao/takla ž, prid. trp. taknut)

* prasl. *tǫknŭti

držati (koga, što) nesvrš. (prez. -im, pril. sad. -eći, gl. im. –anje)

(...) *da imaš priniti razlog po čemu držiš zemlu rečenoga Vraničevića* (...) [isprava br. 6]

(...) *kako jesu držanih za uzdržanje rečeni zemajl* (...) [isprava br. 8]

* prasl. *dъržati; stsl. drъžati

dub m. (N mn dubovi/-i jez. knjiž., G dubova) *arh.* hrast

(...) *s voći i dubi što se naodilo na istih zemjla* (...) [isprava br. 8]

* prasl. i stsl. *dŭbъ

dug m. (N mn dugovi) 1° ono što je uzeto ili dano na zajam, posuđeno, obveza dužnika prema vjerovniku, 2° *pren.* moralna obveza prema nekom višem načelu ili dobru

(...) *kako Crikva dopušća za koji dug obliga se Stipan* (...) [isprava br. 1]

(...) *za svoj dug što su bili dužnih* (...) [isprava br. 8]

* prasl. *dъlgъ

G

gaj m. (N mn gajevi)

(...) *u jniovi gaji* (...) [isprava br. 7]

*prasl. *gajь

glavar m. (G glavara) 1° onaj koji je na čelu sela, seoske zadruge ili onaj kojega izaberu za starješinu, 2° starješina, 3° prednji dio sedla ili samara oko kojeg se omota konopac; glavina

Mih Marko Barić knez s vojvodom i ostalimi glavari. [isprava br. 1]

Mi Marko Barić knez veliki od Provincije Pojličke s vojvodom i ostalima glavarih. [isprava br. 2]

Mi Marko Barić knez veliki s vojvodom i s ostalimi glavari. [isprava br. 3]

od riječi *glava* ž. (A glavu, N mn glave)

Mi Marko Barić knez veliki s vojvodom i ostalimi glavari (...) [isprava br. 4]

Mi knez Marko Bar(i)ć s vojvodom i s ostalimi glavari od Polici. [isprava br. 6]

(...) *s vojvodom i s ostalima glavarih.* [isprava br. 7]

Mi Marko Barić knez velikih s vojvodom i ostalima glavarih (...) [isprava br. 8]

*baltoslav, sveslav. i praslav. *golva', ak. golvq: stsl. glava

godina (godin [1.]) ž. 1° vrijeme za koje Zemlja obiđe Sunce (astronomska godina), 2° uzrast, starost, doba čovjekova života

(...) *jema okolo 10 godin kako je stratija groša* (...) [isprava br. 1]

od riječi *god* m. (G goda) 1° svetkovina, sinonim jest praznik, 2° imendan, 3° koliko izraste drvo u godinu dana

*prasl. i stsl. godь

godište (godišća [2.], godišća [8.], godišć [8.]) sr. 1° godina rođenja, 2° novine i časopisi objavljeni u jednoj godini, 3° dobna skupina, generacija, razred, 4° berba (o vinu)

(...) od 25. luja godišća tekućega (...)[isprava br. 2]

A ima okolo 10 godišć da neće da vratiš. [isprava br. 3]

(...) u kripost pisma od 29. jenara godišća 1742. (...)[isprava br. 8]

(...) i budući pasa termen od ugovora godišć 10 (...)[isprava br. 8]

od riječi *god* m (N mn godovi) 1° dan u godini u koji se slavi; godišnjica, imendan, obljetnica, 2° znak rasta i širenja debla u godinu dana u obliku koncentričnih prstenova

*prasl. i stsl. godъ: vrijeme, povoljno doba

gospodar m (G gospodara)

(...)i to dokle nebude dopušćeno od istoga gospodara Kapitanića (...)[isprava br. 2]

od Gospod m.

*od psl. *gospodъ/ *gospodinъ: stsl. gospodъ, gospodinъ

govoriti (što) (govorećih [9.]) nesvrš. (prez. govorim, pril. sad. -reći, gl. im. -renje)

(...) od ugovora godišć 10 kako govorih isto pismo (...)[isprava br. 8]

(...) kako govori zgor rečeno pismo. [isprava br. 8]

(...) i dojde rečenih Anton Sorić govorećih gnu. Dom Jurju i jnegovim stricem (...)[isprava br. 9]

od *govor* m. (G -ora, N mn -i)

*prasl. *govorъ

groš m. (N mn groševi/-i) 1° novac različite vrijednosti u razna vremena i u raznim zemljama, 2° razg. pejor. sitan novac, sitna vrijednost; para

(...) i to svakom pod penu groša 5 koji će biti naplaćeni (...)[isprava br. 3]

(...) svakomu se zapovida pod penu groša 50 (...)[isprava br. 4]

* njem. Groschen

H

htjeti (što, koga) nesvrš. (prez. hoću, impf. hotijah/hoćah, aor. htjedoh/htjeh, prid. rad. htio)

(...) da oće kupiti po stimu dobrih jludi (...)[isprava br. 9]

* prasl. i stsl. xotěti

I

imati nesvrš. (prez. imam, pril. sad. imajući, gl. im. imanje)

Zato ti se zapovida da u termen dana šest imate platiti cekina dva (...)[isprava br. 3]

(...) da imate u dijle u razumnenje ove zapovidi (...)[isprava br. 4]

(...) da imaš priniti razlog (...)[isprava br. 6]

(...) da imadu namirit sadašjne i dosadašjne dohodke (...)[isprava br. 8]

* prasl. *imeti

ime sr. (G -na, N mn imena, G imena)

(...) na ime svoje i svoga brata Ive (...)[isprava br. 7]

* prasl. * (j)ьмѣ; stsl. imę

imenovati dv. (prez. -nujem, pril. sad. -nujući, pril. pr. -avši, gl. im. -anje)

(...) koji nam prini pismo ispod Stiničja koje imenuje i kaže negovu zemlu (...)[isprava br. 6]

od *ime* sr (G -na, N mn imena, G imena)

* prasl. * (j)ьmę: stsl. imę

inkvizitor (inkvižituri [2.], inkvižituri [7.]) m. 1° onaj koji vrši inkviziciju, 2° *pren.* onaj koji istražuje, sudi i kažnjava strogo i neumoljivo, na način inkvizicije

(...) *zapovidi prisle. i priuzne. gosde. inkvižituri od 25. luja godišća* (...) [isprava br. 2]

(...) *prez dopušćenja prisle. i priuzne. pravde inkvižituri* (...) [isprava br. 7]

od riječi *inkvizicija* ž. 1° *pov. kat.* u srednjem vijeku sudište koje je osnovao papa za postupke s krivovjercima, 2° *pren.* zagriženo istraživanje ili ispitivanje koje se provodi krutim metodama

* lat. inquisitio: istraživanje

intráda ž. 1. *glazb. pov.* svečani uvodni stavak u instrumentalnoj glazbi (16—17. st.), 2. *reg. zast. a.* sve što dospijeva u kuću: ljetina, urod, prihod, zarada b. obrađeno zemljište, vinograd, njiva

(...) *s ovom prvom intradom da imadu namirit* (...) [isprava br. 8]

(...) *a poslija sadašjne intrade* (...) [isprava br. 8]

* tal. entrare: ući, ulaziti

iskati (istancija [7.], istanciju [8.]) (koga, što) nesvrš. (prez. -am/ištem, imp. iskaj/išti, pril. sad. -ajući/ištući, gl. im. -anje) *reg.* tražiti da se što dobije; pitati, moliti

(...) *čine vaša braća istanciju od robe* (...) [isprava br. 7]

Na istanciju gna. dom Jurja Kapitanića (...) [isprava br. 8]

* prasl. i stsl. iskati

izvaditi (koga, što) svrš. (prez. -im, pril. pr. -ivši, prid. trp. izvađen)

(...) *i izvaditi iste vrše s rečeni loviš(ć)* (...) [isprava br. 4]

od iz- + vaditi nesvrš. (prez. -im, pril. sad. -deći, prid. trp. vađen, gl. im. vađenje)

* prasl. *vaditi: vući

J

jaspra ž. (G mn jaspri/-a) 1° pov. sitan srebrni novac u Osmanskom Carstvu, 2° novac uopće

(...) i plati Kapitanić za n zgor rečene jaspri a Stipan obliĝa se vratiti jaspri rečene i prikazujući nam da se obliĝa Stipan odgovoriti dobitak na jaspri (...)[isprava br. 1]

(...) tako i ti Jure Sućiću, oni libara 25 oli takle u koju si kripost bijo vazejo iste jaspri (...)[isprava br. 3]

* bizant.grč. aspra

jaža ž. (G mn jaža) 1. **a.** odvod od većeg vodenog toka, obično rijeke, kojim se voda usmjeruje željenim tokom **b.** ograđena morska pličina; jaz, 2. jarak koji nastaje u tlu kad se povlače stabla, debla ili trupci u šumi za vrijeme sječe, jarak, jaruga

(...) dah u silu lovite ribu na nijovi lovišći na jaži pod Radetom (...)[isprava br. 4]

(...) ako bi se unapridak ulaga loviti i varšu metati na istoj jaži (...)[isprava br. 4]

od jaz m. (N mn jazovi)

* prasl. *jězъ

januar m. prvi mjesec u godini; siječanj

(...) u kripost pisma od 29. jenara godišća 1742. (...)[isprava br. 8]

* lat. Januarius, prema imenu boga Janusa

juli m. (G –a) razg. sedmi mjesec u godini; srpanj

Lit od Prisvetoga Poroćenja Gosva. 1752. miseca julija na 20. [isprava br. 9]

* lat. Iulius, mjesec koji je dobio ime po Gaju Juliju Cezaru ≈ Iulianus: Julijev

juni m. (G –a) *razg.* šesti mjesec u godini; lipanj

(...) *na 13. juna 1752.* (...) [isprava br. 8]

* lat. Iunius

K

kancelar (kančilir [2.]) m. (G kancelara) 1° *pov.* **a.** u antičkom Rimu, niži sudski činovnik **b.** u srednjem vijeku, upravni dostojanstvenik koji sastavlja, piše, izdaje, ovjerava i čuva isprave **c.** bilježnik (notar) u nekim gradovima (Korčula, Hvar, Dubrovnik), 2° *pov. kat.* biskupov čuvar dokumenata i njegov tajnik, glavni biskupov predstavnik i njegov administrator, 3° *pol.* upravno-političke funkcije u nekim zemljama

Podpisa jah Ivan Milićević kančilir pojlički. [isprava br. 2]

Ivan Milićević kančilir od p. provincije (...) [isprava br. 4]

* lat. cancellarius

kaštiga ž. (D L –i) *reg.* izrečena ili izvršena sankcija za krivicu, propust, prijestup, zločin [*roditeljska kaštiga; Božja kaštiga*]; kastig, kazna, pedepsa

Zato s oblašću našega zakona i pod najžešći kaštig zapovidamo vami (...) [isprava br. 4]

od kaštigati (koga) dv. (prez. -am, pril. sad. -ajući, pril. pr. -avši, gl. im. –anje)

reg. kazniti/kažnjavati; kastigati

* mlet. castigo, tal. castigare: ukoriti

katunar m. (G katunara) praefectus cantonis, glavar, čeonik u kantunu, selu

I prošti ga ja knez Ivan Marijanović katunar od sela. [isprava br. 1]

od riječi katun m (G katuna) 1° pastirsko selo nomadskoga karaktera u planini, 2° selo uopće

riječ je južnoslavenska, smatra se da je preuzeta iz vlaškoga narječja, a nastala je od značenja ugao, kut.

kazati (komu, što) svrš. (prez. kažem, pril. pr. -avši, imp. kaži, prid. trp. kasan)

(...) koji nam prini pismo ispod Stiničja koje imenuje i kaže negovu zemlju (...)[isprava br. 6]

*prasl. i stsl. kazati

knez m. (V kneže, N *mn* knezovi/kneževi) 1° (najstarije značenje) glavari plemena, sjetovni ili svećenički glavari

Mih Marko Barić knez s vojvodom i ostalimi glavari (...) [isprava br. 1]

Prikažuje nam umijleno knez Ivan Kapitanić (...) [isprava br. 1]

Na 27. aprila 1742. Marko Barić knez (...) [isprava br. 1]

I prošti ga ja knez Ivan Marijanović (...)[isprava br. 1]

Mi Marko Barić knez veliki od Provincije Poljičke (...)[isprava br. 2]

Dohodeći nam na umijleno prineseno od p. kneza Ivana Kapitanića (...)[isprava br. 2]

Marko Barić knez. [isprava br. 2]

Mi Marko Barić knez veliki s vojvodom (...)[isprava br. 3]

Prikazuje nam knez Ivan Kapitanić (...)[isprava br. 3]

Marko Barić knez.[isprava br. 3]

Mi Marko Barić knez veliki s vojvodom (...)[isprava br. 4]

Na tužbu gon. kneza Pere Sinovčića (...)[isprava br. 4]

(...) i to u Poljici na 18. vejlače 1750. Marko Barić knez.[isprava br. 4]

M. P. knez Jure Novakoviću.[isprava br. 5]

Budući mi doša m. p. knez Pere vaš brat (...)[isprava br. 5]

(...) zato knez Pere proteštaje (...)[isprava br. 5]

Marko Barić knez. [isprava br. 5]

M. p. knezu Juri Novakoviću (...)[isprava br. 5]

Mi knez Marko Bar(i)ć (...)[isprava br. 6]

Marko Barić knez.[isprava br. 6]

Pisa po nardbi gna. kneza veloga. [isprava br. 6]

Marko Barić knez (...) [isprava br. 6]

(...) p. knez Pere Novaković na ime svoje (...)[isprava br. 7]

(...) na ime svoje i svoga brata Ive na te p. knez Jure Novakoviću (...)[isprava br. 7]

(...) na te p. knez Jure Novakoviću (...)[isprava br. 7]

(...) p. knez Pere i Jive (...)[isprava br. 7]

(...) proteštaju vami p. knez Jure (...)[isprava br. 7]

(...) tužeći se na vašu domaćicu p. knez Pere i Jive (...)[isprava br. 7]

(...) zato nutkujući vas p. knez Jure Novakoviću (...)[isprava br. 7]

Marko Barić knez. [isprava br. 7]

(...) od suda gosna. kneza velikoga (...)[isprava br. 7]

Mi Marko Barić knez velikih (...)[isprava br. 8]

(...) i jnegovih strici kneza Ivana i Markah. [isprava br. 8]

Marko Barić knez. [isprava br. 8]

(...) i jnegovim stricem knezu Ivanu i Marku (...)[isprava br. 9]

Ja Marko Barić knez veliki od Provincije Pojlic (...)[isprava br. 9]

*sveslav. i praslav. (*кънѣзь, *кънѣгь)

knjiga ž. (D L knjizi, G mn knjiga)

Kniga ali protešt bratu Jurju (...)[isprava br. 5]

* prasl. i stsl. kъniga

komad m. (G komada)

(...) *kako budući potriiba Antonu Sorićevu prodatih jedan komad zemlje* (...) [isprava br. 9]

(...) *zato ja vam prodajem ovih koma(d) zemlje* (...) [isprava br. 9]

* grč. kōmmátion

konat m. (G konta, N mn konti) reg. račun

(...) *jema okolo 10 godin kako je stratija groša 12 i libar 5 kako je učinjen konat* (...) [isprava br. 1]

* tal. conto < lat. computus

konj (kojni [7.]) m. (ženka: kobila, mlado: ždrijebe) (G konja, V konju, D mn konjima/konjma jez. knjiž.)

(...) *od kojni s koima se pomagata* (...) [isprava br. 7]

* prasl. i stsl. konjъ

korist ž. (I –i/-išću) 1° dobar rezultat kakvog rada ili nastojanja, povoljne posljedice, 2° dobar rezultat izražen u novcu ili materijalnim dobrima; dobitak, prihod, zarada

(...) *dospiveni na korist rečenoga Kapitanića* (...) [isprava br. 2]

ž prasl. i stsl. koristъ

kōv m (N mn kovovi) 1. način i kakvoća kovanja, 2. ono što je kovano, 3. ž zast. kovina

(...) *što je pri vami od robe i kova!* [isprava br. 7]

od *kovati* (što) nesvrš. (prez. kujem, pril. sad. kujući, prid. rad. kovao, prid. trp. kovan, gl. im. –anje)

* prasl. i stsl. kovati

krepost (kripost [8.]) ž. (G -osti, I -osti/-ošću) 1. moralna čistoća, ukupnost moralnih vrlina; čestitost, 2. jez. knjiž. arh. tjelesna snaga, krepkost, čilost

(...) u kripost pisma od 29. jenara godišća 1742. (...) [isprava br. 8]

* prasl. *krěpostъ

kuća ž.

(...) Na 7. šetenbra 1749. bih intiman ovi p. mandat Vrani Hercegoviću na stanju negove kuće po pristavu ovćenomu! [isprava br. 2]

(...) na negovoi kući na 6. aprila (...) [isprava br. 3]

(...) Bi intiman ovi m. p. mandat na kući Jurja i Jivana (...) [isprava br. 8]

(...) u mistu Prrovincije Pojličke selu Trušah u kući m. p. gna. kurata tugarškoga (...) [isprava br. 9]

* prasl. *kŏtja

kupiti (što) svrš. (prez. kupim, pril. pr. -ivši, prid. trp. kupljen)

(...) ako očete kupiti po Zakonu pojličkomu. [isprava br. 9]

(...) a rečeni Kapitanići kupiše u strminu (...) [isprava br. 9]

* prasl. i stsl. kupiti

kūrāt m. (G kuráta) pov. u vojsci Habsburške Monarhije, svećenik, duhovnik, župnik, osobito niži vojni svećenik

(...) u mistu Prrovincije Pojličke selu Trušah u kući m. p. gna. kurata tugarškoga (...) [isprava br. 9]

*njem. Kurat \simeq tal. Curato

L

libar m. (G -bra, N mn -bri) *arh. jez. knjiž.* knjiga; liber

(...) *jema okolo 10 godin kako je stratija groša 12 i libar 5*(...)[isprava br. 1]

(...) *tako i ti Jure Sučiću, oni libara 25 oli takle u koju si kripost bijo vazejo iste jaspre*
(...)[isprava br. 3]

(...) *pod penu svakomu libar – 50* (...) [isprava br. 8]

(...) *koju zemlju procini rečeni starac Luka Velić libar 28 dvadeset i osam* (...) [isprava br. 9]

*tal. libro \leftarrow lat. liber: knjiga (prvotno kora drveta)

lice sr.

(...) *prid koju lice izajde ovo pismo otvoreno* (...) [isprava br. 9]

* prasl. i stsl. lice

lovište (lovišći [4.]) sr. mjesto, područje izdvojeno za lov

(...) *dah u silu lovite ribu na nijovi lovišći* (...) [isprava br. 4]

(...) *i mećete vraše na ista lovišća nijova.* [isprava br. 4]

(...) *i izvaditi iste vrše s rečeni loviš(ć)* (...) [isprava br. 4]

(...) *i varšu metati na istoj jaži pod isti Radet na isti lovišći* (...) [isprava br. 4]

od lov m. (G lova, N mn lovovi, G lovova)

*prasl. i stsl. lovъ

loviti (koga, što) nesvrš. (prez. -im, pril. sad. -veći, gl. im. -vljenje)

(...) se tuže na te Jure Deviću i na tvoje sinove dah u silu lovite ribu (...)[isprava br. 4]

(...) i drugima koji biste lovili na nijovi lovišći (...)[isprava br. 4]

(...) ako bi se unapridak ulaga loviti i varšu metati (...)[isprava br. 4]

od lov m. (G lova, N mn lovovi, G lovova)

*prasl. i stsl. lovъ

luj m. srpanj, sedmi mjesec u godini

(...) od 25. luja godišća tekućega (...)[isprava br. 2]

od riječi *srpm*. (N mn srpovi/srpi *ekspr. knjiš.*)

* prasl. *sьrpъ

LJ

ljeto (lit [9.]) sr. (G mn ljeta)

Lit od Prisvetoga Poroćenja Gosva. 1752. miseca julija na 20. [isprava br. 9]

* prasl. i stsl. lěto: godina

ljudi (jludi, jludih [9.]) m. mn. (G ljudi)

(...) da oće kupiti po stimu dobrih jludi (...)[isprava br. 9]

(...) i veće dobrih jludih. [isprava br. 9]

* prasl. *ljudъ: narod, ljudi

M

maj m. (N mn –evi) peti mjesec u godini; svibanj

Na Umina 13. maja 1750. [isprava br. 5]

U Polici na 18. maja 1750. [isprava br. 6]

(...) dato na 20. maja 1750. [isprava br. 7]

* lat. Maius (Maius mensis): Majin mjesec, prema staroitalskoj božici Maji

mandat m. (G mandata) 1° ovlaštenje dato komu da može zastupati koga, raditi što u čije ime, 2° *pravn. pov.* isprava administrativnog karaktera koju viša vlast upućuje nižoj, a sadržava naredbu koju treba primijeniti, 3° kolonijalno područje pod posebnom upravom međunarodnih organizacija ili velikih sila

(...) Na 7. šetenbra 1749. bih intiman ovi p. mandat Vrani Hercegoviću na stanju negove kuće (...)[isprava br. 2]

Ovi mandat bi proštiven Matiju Petrićeviću (...)[isprava br. 6]

Mandat suproč Petrićevićem (...)[isprava br. 6]

(...) Bi intiman ovi m. p. mandat na kući Jurja i Jivana (...)[isprava br. 8]

Matij Bujen obćeni pristav. Velićem mandat. [isprava br. 8]

* lat. mandatum ← mandare: dati nekome u ruku, povjeriti

mejaš m. (G mn mejaša) 1. kamen međaš između imanja, kamen koji obilježava seoski posjed, 2. *ekspr.* onaj koji na sudu istjeruje pravdu, koji se rado parniči; pravdaš, 3. vlasnik susjednog imanja, zemljišta

(...) meću mejaših od istoka i od zapada (...)[isprava br. 9]

* prasl. *medja

metati (što) nesvrš. (prez. mećem, pril. sad. mećući, imp. meći, gl. im. –anje) stavljati, polagati

(...) i mećete vraše na ista lovišća nijova. [isprava br. 4]

(...) ako bi se unapridak ulaga loviti i varšu metati (...)[isprava br. 4]

(...) meću mejaših od istoka i od zapada (...)[isprava br. 9]

od metnuti ← mestinesvrš. (prez. metem, pril. sad. metući, imp. meti, gl. im. metenje)

*prasl. *mesti, *metati

mir m. (N mn mirovi)

(...) već vas ponukovati da stoite u miru (...)[isprava br. 7]

*prasl. i stsl. mirъ

mjesec (miseca [9.]) m. (V -eće, G mn mjeseci/-a)

Lit od Prisvetoga Poroćenja Gosva. 1752. miseca julija na 20. [isprava br. 9]

*prasl. i stsl. měsęcъ

mjesto (mistu [2.], mistu 2x [9.]) sr. (G mn mjesta)

(...)nimaju trgati ni brati grozdje na zemlji rečenoga Kapitanića u mistu Gruču (...)[isprava br. 2]

(...) koje se čini po Zakonu pojličkomu u mistu Prrovincije Pojličke (...)[isprava br. 9]

(...) u mistu zvanu u Ovrću meću mejaših (...)[isprava br. 9]

* prasl. i stsl. mesto

moći (što) (ne mozi se [1.]) dv. (prez. mogu, aor. mogoh, impf. mogah, pril. sad. mogući, pril. pr. mogavši, prid. trp. moguć, prid. rad. mogao)

(...) i ako se ne dadu pinezi Kapitaniću u termen dan 10 ne mozi se posli suprotiviti
(...)[isprava br. 1]

(...) neka svaki more raditi o svemu (...)[isprava br. 5]

*od psl. *mogti, mogŏ, *možete: stsl. mošti, mogŏ, možeši

moliti (koga, što, se) (su bili mojleni [1.]) nesvrš. (prez. molim (se), pril. sad. moleći (se), gl. im. moljenje)

(...) koji su bili mojleni od obe strane (...)[isprava br. 1]

(...) i moliše obe strane Luku Velića (...)[isprava br. 9]

*psl. *modliti, *modljŏ: stsl. moliti

muka ž. (D L mucī, G mn mukā)

(...) i po izgublenje muke koja se naće na zemli. [isprava br. 6]

* prasl. *mŏka

N

način m.

(...) i prikaza umijleno s plačnim načinom veliku tužbu (...)[isprava br. 7]

(...) suviše činite jim posilnim načinom (...)[isprava br. 7]

(...) čim se vlada i pomaga s načinom (...)

od na- + čin m (N mn činovi/čini jez. knjiž.)

* prasl. i stsl. činъ

namiriti (se) svrš. (prez. namirim (se), pril. pr. -ivši (se), prid. trp. namiren)

(...) za svoj dug što su bili dužnih rečenim Kapitanićem namirili zemlje (...)[isprava br. 8]

(...) da imadu namirit sadašnje i dosadašnje dohodke (...)[isprava br. 8]

od na- + *mir* m. (N mn mirovi)

*prasl. i stsl. *mirъ*

naredba (nardbi [6.]) ž. (G mn -daba/-i)

Marko Barić knez.Pino. Po naredbi. Bi intiman ovi m.p. Mandat(...)[isprava br. 3]

Pisa po nardbi gna. kneza veloga. [isprava br. 6]

od na-+ *redm* (N mn redovi)

*prasl. i stsl. **rędъ*

naroditi (se) svrš. (prez. narodim (se), pril. pr. -ivši (se), prid. rad. narodio (se))

(...) s voći i dubi što se naodilo na istih zemlja (...)[isprava br. 8]

od na- + *rod* m. (G roda, N mn rodovi)

*prasl. i stsl. *rodъ*

navoditi (naodi [6.]) nesvrš. (prez. navodim, pril. sad. navodeći, imp. navodi, gl. im. navođenje)

(...) koje imenuje i kaže negovu zemlu ka se naodi u tebe Pavle Petrićeviću (...)[isprava br. 6]

od na- + *voditi* (koga, što) nesvrš. (prez. vodim, pril. sad. vodeći, gl. im. vođenje)

* prasl. i stsl. *voditi*

neću niječni oblik prez. gl. *htjeti* (što, koga) (prez. hoću, impf. hotijah/hoćah, aor. htjedoh/htjeh)

(...) *i da nećete dah razdilite* (...) [isprava br. 5]

od ne- + *htjeti*

*prasl. i stsl. *xotěti*

nemati (nimaju [2.], nimaju [8.]) nesvrš. (prez. *nemam*, pril. sad. -ajući, gl. im. -anje)

(...) *zapovida se ostatku p. (pok.) Pavla Hercegovića da nimaju trgati ni brati grozdje*
(...) [isprava br. 2]

(...) *da se nimaju rečeni Velići inpančat* (...) [isprava br. 8]

ne- + *imatinesvrš.* (prez. *imam*, pril. sad. *imajući*, gl. im. *imanje*)

*psl. *jьmati *uzimati*: stsl. *imati*

nutkati (koga) nesvrš. (prez. -am, pril. sad. -ajući, gl. im. -anje)

(...) *zato nutkujući vas p. knez Jure Novakoviću* (...) [isprava br. 7]

od *nuditi* (se) nesvrš. (prez. -im (se), imp. *nudi* (se), pril. sad. -deći (se), gl. im. -đenje)

*prasl. i stsl. *nuditi*

O

oblast ž (G -asti, I -asti/-ašću) 1. **a.** veliko područje ili zona koja ima prepoznatljiv reljef, klimu, biljni i životinjski svijet, srodnost jezika, naroda itd.; područje **b.** područje istraživanja, područje djelatnosti itd., djelokrug, polje rada, domena, sfera, znanstveno područje, 2.

a. pov. administrativna i teritorijalna jedinica u Jugoslaviji (1918—1941) koja je obuhvaćala više kotara **b. pov.** područje prostiranja uprave ili vlasti

Zato s oblašću našega zakona (...) [isprava br. 4]

* prasl. *obolstь ← *obvolstь: stsl. *oblastь*

obligati (se) (obliga se [1.]) obvezati, obećati, zadužiti (se)

(...) a Stipan obliga se vratiti jaspere rečene i prikazujući nam da se obliga Stipan odgovoriti dobitak na jaspere kako Crikva dopušta za koji dug obliga se Stipan dat zemlju (...)[isprava br. 1]

(...) imate platiti cekina dva pošto su onda odili i takle koje si se obliga (...)[isprava br. 3]

(...) a oni se obligaju (...)[isprava br. 7]

* lat. obligatio \simeq obligatus: obavezan

obrana ž.

(...) koliko naću dva dobra čovika od obe strane obrane i to u termen dan 6 (...)[isprava br. 2]

od *braniti* nesvrš. (prez. branim, pril. sad. -neći, prid. trp. branjen, gl. im. -njenje)

* od psl. *borniti (se), *bornjō: stsl. braniti

odazivati se (ozivle [6.]) nesvrš. (prez. odazivam/odazivljam se, pril. sad. -ajući/odazivljući se, gl. im. -anje)

(...) na ku se ozivle rečeni Pavličević (...)[isprava br. 6]

od *odazvati se* ← od- (ot-) + *zvati* nesvrš. (prez. zovem, imp. zovi, pril. sad. zovući)

* prasl. i stsl. zъvati

odgovoriti svrš. (prez. odgovorim, pril. pr. -ivši, prid. trp. odgovoren)

(...) i prikazujući nam da se obliga Stipan odgovoriti (...)[isprava br. 1]

od riječi *govor* m. (G -ora, N mn -i)

* prasl. *govorъ

odluka ž. (D L -uci)

(...) i to pod penu tolori 25 i ostale pedipse na odluku pravde. [isprava br. 2]

od *lučiti* nesvrš. (prez. lučim, pril. sad. -čeći, gl. im. -čenje)

* prasl. *lōčiti

ostatak m. (G -tka, N mn -aci, G ostataka)

(...) i jniovu ostatku i poslidku (...) [isprava br. 9]

od o(b)- + *stati* svrš. (prez. stanem, pril. pr. stavši, imp. stani, aor. stadoh)

* prasl. i stsl. stati

ostati svrš. (prez. ostanem, pril. pr. -avši, prid. rad. ostao)

(...) od robe ka je ostala prid vami (...) [isprava br. 7]

(...) i ostaše obe strane kutente (...) [isprava br. 9]

od o(b)- + *stati* svrš. (prez. stanem, pril. pr. stavši, imp. stani, aor. stadoh)

* prasl. i stsl. stati

P

parnica ž. *pravn.* građansko-pravni spor između dviju ili više pravnih osoba/stranaka, koji se vodi pred sudom; (sudski) proces

(...) što nije u parnici i što nije zapričeno od pravde (...) [isprava br. 5]

(...) na ku se ozivle rečeni Pavličević s parenici (...) [isprava br. 6]

od *par* m (N mn parovi)

* njem. Paar ← lat. par: jednak

pàsati (pasa [8.]) dv. (prez. -am, pril. sad. -ajući, gl. im. -anje)

(...) i budući pasa termen od ugovora (...)[isprava br. 8]

* tal. passare

pedipsa ž. (Lucić, Zoričić) kazna

(...) i to pod penu tolori 25 i ostale pedipse na odluku pravde. [isprava br. 2]

pena ž. *pravn.* izrečena ili izvršena mjera ili postupak za učinjeni prijestup, propust i sl.; kazna, globa

(...) i to pod penu tolori 25 (...)[isprava br. 2]

(...) i to svakom pod penu groša 5 koji će biti naplaćeni (...)[isprava br. 3]

(...) svakomu se zapovida pod penu groša 50 (...)[isprava br. 4]

(...) i to pod istu penu (...)[isprava br. 4]

(...) pod penu ka je u našem Zakonu (...)[isprava br. 6]

(...) pod penu svakomu libar (...)[isprava br. 8]

* tal.

penezi m.mn. (G mn peneza) *reg. ekspr.* novac

(...) daje se ovi protešt ako će dat pineze bližika kako je po zakonu i ako se ne dadu pinezi Kapitaniću (...)[isprava br. 1]

(...) da nisu vraćeni pinezih (...)[isprava br. 8]

* stvnjem. Pfenning: novčić

pisati (pisa [6.] [9.]) nesvrš. (prez. pišem, imp. piši, pril. sad. pišući, prid. trp. pisan, gl. im. – anje)

Ivan Miličević od p. Provincije Pojličke pisa. [isprava br. 4]

Pisa po nardbi gna. kneza veloga. [isprava br. 6]

Ja Marko Barić knez veliki od Provincije Pojlic pisa budući mojlen (...)[isprava br. 9]

* prasl. *pъsati, *pisati: stsl. pъsati

pismo sr. (G mn pisama)

(...) kako je po zakonu pismu koje bude učineno meju rečenim Stipanom i Kapitanići. [isprava br. 1]

Na ponizno pitanje Pavla Pavličevića koji nam prini pismo (...)[isprava br. 6]

(...) u kripost pisma od 29. jenara godišća 1742. (...)[isprava br. 8]

(...) pismo jest učinjeno meju rečenima Kapitanići (...)[isprava br. 8]

(...) od ugovora godišć 10 kako govori ih isto pismo (...)[isprava br. 8]

(...) kako govori zgor rečeno pismo. [isprava br. 8]

(...) prid koju lice izajde ovo pismo otvoreno (...)[isprava br. 9]

Na ovo pismo svidoci koi će se potpisati svojom rukom (...)[isprava br. 9]

Pismo s Antonom Sorićevim (...)[isprava br. 9]

od glagola *pisati* nesvrš. (prez. pišem, imp. piši, pril. sad. pišući, prid. trp. pisan, gl. im. –anje)

*prasl. *pъsati, pišq/pъšq: stsl. pъsati

pitanje sr.

Na ponizno pitanje Pavla Pavličevića (...)[isprava br. 6]

od *pitati* nesvrš. (prez. pitam, pril. sad. -ajući, gl. im. –anje)

* prasl. i stsl. pytati

plaća ž.

(...) od vas vazetoj plaćci (...)[isprava br. 7]

od *platiti* svrš. (prez. *platim*, pril. pr. -ivši, prid. trp. plaćen)

* prasl. *platiti

plemenitost (plemenščina [9.]) ž. (G -osti, I -osti/-ošću)

(...) *što me pristojih po dilu od vaše plemenščine* (...) [isprava br. 9]

od plemenit \simeq pleme sr. (G -ena, N mn plemena, G plemena)

* prasl. i stsl. plemę

(na)platiti (platija, plati [1.]) svrš. (prez. *platim*, pril. pr. -ivši, prid. trp. plaćen)

(...) *je činija s rečenim Kapitanićem a ne platija i plati Kapitanić* (...) [isprava br. 1]

Zato ti se zapovida da u termen dana šest imate platiti cekina dva (...) [isprava br. 3]

(...) *i to svakom pod penu groša 5 koji će biti naplaćeni* (...) [isprava br. 3]

* psl. *platiti, *platjō: stsl. platiti

podanak m. (G -anka, N mn -anci) *bot.* podzemni dio stabljike, može služiti kao spremište hrane mladoj nadzemnoj biljci; rizom

(...) *s vrhovka brdo općeno s podanka Pavličevićah* (...) [isprava br. 9]

od po - + *izdanak* ← *dati*

* prasl. i stsl. dati

podijeliti (podilite [5.], podilite [7.]) (koga, što) svrš. (prez. *podijelim*, pril. pr. -ivši, prid. trp. podijeljen)

(...) *a nećete da ji podilite* (...) [isprava br. 5]

(...) *zato podilite kako je pravo* (...) [isprava br. 5]

(...) *ako ćete u dijle da podilite* (...) [isprava br. 7]

od po- + *dio, dijeliti*

* prasl. *dělъ

pomagati (se, komu, koga) nesvrš. (prez. pomažem (se), imp. -aži, pril. sad. -ažući, gl. im. – anje)

(...) čim se vlada i pomaga s načinom (...)[isprava br. 7]

(...) s koima se ne pomagaju nimalo ona braća (...)[isprava br. 7]

(...) s koima se pomagati (...)[isprava br. 7]

od *pomoći* ← po- + *moć* ž. (G moći, I moći/moću)

* prasl. *motjь: stsl. mošť

pomoćnik m. (G pomoćnika, V pomoćniče, N mn pomoćnici)

(...) s vašimi pomoćnici i juzimjlete (...)[isprava br. 7]

(...) i svakomu drugomu pomoćniku (...)[isprava br. 7]

od *pomoći* ← po- + *moć* ž. (G moći, I moći/moću)

* prasl. *motjь: stsl. mošť

ponukati (koga, što, na što) svrš. (prez. -am, pril. pr. -avši, prid. trp. ponukan)

(...) već vas ponukovati da stoite u miru (...)[isprava br. 7]

od po- + *nukati, nu* 1. *vezn. arh.* (riječ koja na početku rečenice povezuje s prethodnim tekstom) međutim, ali, 2. *uzv. razg.* (riječ za skretanje pozornosti na što, poziv na obraćanje pažnje); gle, gledaj, pazi, vidi

* prasl. *nu

posljedak m. (G posljетка, N mn posljeci)

(...) *i jniovu ostatku i poslidku* (...) [isprava br. 9]

od *posljednji* ← po- + *sljed* m. (N mn sljedovi)

*prasl. i stsl. slědъ

poštenje (poštejna [7.]) sr.

(...) *da ji psuje i dotiče se jniova poštejna* (...) [isprava br. 7]

od *pošten* prid. (odr. -i)

* prasl. *počъtenъ

potpisati (podpisa [2.]) svrš. (prez. potpišem, pril. pr. -avši, imp. potpiši, prid. trp. potpisan)

Podpisa jah Ivan Milićević kančilir pojlički. [isprava br. 2]

Na ovo pismo svidoci koi će se potpisati svojom rukom (...) [isprava br. 9]

pod- + *pisati* svrš. (prez. potpišem, pril. pr. -avši, imp. potpiši, prid. trp. potpisan)

*prasl. *pъsati, *pisati: stsl. pъsati

potratiti (potratija [1.]) svrš. (prez. potratim, pril. pr. -ivši, prid. rad. potratio)

(...) *a to budući Stipan potratija vole od trgovine* (...) [isprava br. 1]

od glagol *tratatiti* nesvrš. (prez. -im, pril. sad. -teći, prid. trp. traćen, gl. im. traćenje) + prefiks *po-*

*psl. *tratiti, *tratjō

potreba (potribe 3x [7.]) ž.

(...) *i juzimjlete jniove potribe* (...) [isprava br. 7]

(...) *za jniove potribe velike* (...) [isprava br. 7]

(...) *ki jnima tribuje za sade i jine potribe* (...) [isprava br. 7]

(...) *kako budući potriba Antonu Sorićevu* (...) [isprava br. 9]

od pod- + *trebati* nesvrš. (prez. -am, pril. sad. -ajući, gl. im. -anje)

* prasl. *terbati: stsl. trěba

povratiti svrš. (prez. povratim, pril. pr. -ivši, prid. trp. povraćen)

(...) *da mu niste povratili nišće* (...) [isprava br. 7]

(...) *ali povratiti što je pri vami od robe i kova!* [isprava br. 7]

(...) *da sve jniovo povratite* (...) [isprava br. 7]

od po- + *vratiti (se)* svrš. (prez. vratim (se), pril. pr. -ivši (se), prid. trp. vraćen)

* prasl. *vortiti: stsl. vratiti

pravda ž.

(...) *i to pod penu tolori 25 i ostale pedipse na odluku pravde.* [isprava br. 2]

(...) *i što nije zapričeno od pravde* (...) [isprava br. 5]

(...) *s putom pravde* (...) [isprava br. 7]

(...) *pristojle moguće pravde* (...) [isprava br. 7]

(...) *prez dopušćenja pravde* (...) [isprava br. 7]

(...) *prez dopušćenja prisle. i priuzne. pravde* (...) [isprava br. 7]

(...) *di je apelana vaša pravda* (...) [isprava br. 7]

Ovo neka se zna i bude u znajne svake svitle i plemenite pravde (...) [isprava br. 9]

od *prav* prid. (odr. -i); izvedenica pravda

* prasl. i stsl. *pravъ, a, o, odr. *pravъjъ

predati (pridati [7.]) svrš. (prez. -am, pril. pr. -avši, prid. trp. predan)

(...) i sve jniovo pridati (...)[isprava br. 7]

(...) da sve jniovo povratite i pridate (...)[isprava br. 7]

od pre- + *dati* (koga, što, komu što) svrš. (prez. dam/dadem/dadnem, pril. pr. davši, imp. daj, aor. dadoh (2. i 3. l. dade), prid. rad. dao, prid. trp. dan/dat)

* prasl. i stsl. dati

prodati (prodatih [9.]) svrš. (prez. prodam, pril. pr. -avši, prid. trp. prodan)

(...) kako budući potriba Antonu Sorićevu prodatih jedan komad zemlje (...)[isprava br. 9]

(...) zato ja vam prodajem ovih koma(d) zemlje (...)[isprava br. 9]

od –pro + *dati* (koga, što, komu što) svrš. (prez. dam/dadem/dadnem, aor. dadoh (2. i 3. l. dade))

* prasl. i stsl. dati

prezentirati (prizenta [7.]) dv. (prez. prezentiram, pril. sad. -ajući, pril. pr. -avši, gl. im. –anje)

Budući priša i prizenta se (...)[isprava br. 7]

* njem. präsentieren

prići (priša [7.]) (komu, čemu) svrš. (prez. priđem, pril. pr. prišavši, prid. rad. prišao)

Budući priša i prizenta se (...)[isprava br. 7]

od pri- + *ići* nesvrš. (prez. idem, pril. sad. idući, pril. pr. išavši, imp. idi, prid. rad. išao)

* prasl. *it'i; prez. *jьdŏ

prijestolje sr.

(...) pristojle moguće pravde (...)[isprava br. 7]

Od *prijesto* ← pre- + *stol* (sto knjiš. reg. ekspr.) m (N mn stolovi)

* prasl. i stsl. stolъ

prikazati (prikažuje, prikazujući [1.], prikažije [5.], prikažiju 2x [7.]) svrš.

(prez. prikažem, pril. pr. -avši, prid. trp. prikazan)

1° (što) **a.** iznijeti (pismeno ili usmeno), saopćiti, pokazati, predočiti, objasniti, dati ocjenu o čemu, **b.** izvesti (kazališnu predstavu), projicirati (film), emitirati (TV emisiju), 2° (koga, komu) predstaviti, upoznati s kim, 3° (se) pričiniti se, učiniti se u snu, u mašti, javiti se kao priviđenje **b.** učiniti se čim, htjeti ostaviti dojam koga ili čega **c.** pojaviti se, pokazati se

Prikažuje nam umijleno knez Ivan Kapitanić (...)[isprava br. 1]

(...) a Stipan obliaga se vratiti jaspri rečene i prikazujući nam (...)[isprava br. 1]

Prikazuje nam knez Ivan Kapitanić (...)[isprava br. 3]

Budući mi doša m. p. knez Pere vaš brat i prikažije da mu činite mnogu škodu (...)[isprava br. 5]

Budući priša i prizenta se i prikaza umijleno (...)[isprava br. 7]

(...) kako nami prikažiju zgora rečeni (...)[isprava br. 7]

(...) i opet sada kako prikažiju za to rečena vaša braća (...)[isprava br. 7]

od *kazati* svrš. (prez. kažem, pril. pr. -avši, imp. kaži, prid. trp. kazan) +prefiks *pri-*

*psl. *kazati „pokazivati“: stsl.kazati

prinijeti (prini [6.]) (što) svrš. (prez. prinesem, pril. pr. -evši, prid. trp. prinesen)

Na ponizno pitanje Pavla Pavličevića koji nam prini pismo (...)[isprava br. 6]

(...) da imaš priniti razlog (...)[isprava br. 6]

(...) da je imate prinit na dil (...)[isprava br. 7]

od pri- + *nositi* (koga, što, se) nesvrš. (prez. nosim (se), gl. im. nošenje)

* prasl. **nositi*, iterativ od **nesti*

procijeniti (koga, što) svrš. (prez. procijenim, pril. pr. -ivši, prid. trp. procijenjen)

(...) da procinih rečenu zem(j)lu (...)[isprava br. 9]

(...) koju zemlju procini rečeni starac Luka Velić (...)[isprava br. 9]

od pro- + *cijena* ž.

* prasl. i stsl. *cēna*

prodati svrš. (prez. prodam, pril. pr. -avši, prid. trp. prodan)

(...) koju zemlju zgor rečeni Anton Sorić proda (...)[isprava br. 9]

od pro- + *dati* (koga, što, komu što) svrš. (prez. dam/dadem/dadnem, aor. dadoh (2. i 3. l. dade), prid. rad. dao, prid. trp. dan/dat)

* prasl. i stsl. *dati*

protest (protešt [1.]) m. 1° čin protestiranja, izražavanja nezadovoljstva i neslaganja s čim; prosvjed, 2° individualni ili organizirani javni skup

(...) zato na umijlenu ištanciju Kapitanića daje se ovi protešt ako će dat pineze bližika (...)[isprava br. 1]

Kniga ali protešt bratu Jurju (...)[isprava br. 5]

Protešt mom bratu Jurju (...)[isprava br. 7]

* tal. *protesta* ← *protestare*: protiviti se ← lat. *protestari*: svjedočiti

protestirati (proteštaje [5.]) dv. (prez. protestiram, pril. sad. -ajući, pril. pr. -avši, gl. im. -anje)

(...) zato knez Pere *proteštaje* svoje vinograde (...) [isprava br. 5]

(...) p. knez Pere i Jive *proteštaju* vami (...) [isprava br. 7]

od *protest* m.

* njem. Protest ← tal. protesta ← protestare: protiviti se ← lat. protestari: svjedočiti

protiviti (se) (suprotiviti [1.]) nesvrš. (prez. protivim se, pril. sad. -veći se, gl. im. -vljenje)

(...) *ne mozi se posli suprotiviti* (...) [isprava br. 1]

od prijedloga *protiv* (s G)

* prasl. *protivъ

provincija ž.

Mi Marko Barić knez od Provincije Pojličke (...) [isprava br. 2]

(...) *i s ostalimi glavari od Provincije Pojličke* (...) [isprava br. 4]

Ivan Milićević od p. Provincije Pojličke pisa. [isprava br. 4]

Mi Marko Barić knez veliki od Provincije Pojličke (...) [isprava br. 7]

Ja Marko Barić knez veliki od Provincije Pojlic (...) [isprava br. 9]

* lat. provincia

psovati nesvrš. (prez. psujem, pril. sad. psujući, gl. im. -anje)

(...) *da ji psuje i dotiče se* (...) [isprava br. 7]

* prasl. *pъsovati

pustiti (koga, što) svrš. (prez. pustim, pril. pr. -ivši, prid. trp. pušten)

(...) *već pustiti ji u slobod rečenim Kapitanićem* (...) [isprava br. 8]

* prasl. i stsl. pustiti

put m. (G puta, I putem/putom, N mn putevi/putovi/puti knjiš., G puteva/putova)

(...) *s putom pravde* (...) [isprava br. 7]

* prasl. i stsl. pꙋtъ

R

razdijeliti (razdilite [5.]) (što, se) svrš. (prez. razdijelim, pril. pr. -ivši, prid. trp. razdijeljen)

(...) *i da nećete dah razdilite* (...) [isprava br. 5]

od raz- + dio, dijeliti

* prasl. *dělъ

razlog m. (N mn –ozi)

(...) *da imaš priniti razlog* (...) [isprava br. 6]

(...) *što je pri vami od jniova razloga* (...) [isprava br. 7]

(...) *budući ova zemlja od razloga Petrulića* (...) [isprava br. 9]

od *razložiti* ← raz- + *ložiti* (što) nesvrš. (prez. ložim, pril. sad. ložeći, prid. trp. ložen, gl. im. loženje)

* prasl. *ložiti

razumijeti (razumimo [7.]) dv. (prez. razumijem, pril. pr. -evši, prid. rad. razumio)

(...) *kako razumimo mnoge stvari* (...) [isprava br. 7]

od *razum* m.

* prasl. *orzumъ: stsl. razumъ

reći (što) sviř. (prez. rećem/reknem, pril. pr. rekavši, imp. reci, aor. rekoħ, (2. i 3. l. jd) reće, pril. sad. rekući)

I rekoře istih gn. dom Jura svojimih stricih (...)[isprava br. 9]

od *riječ* ž. (I -ju/-i, G mn riječi, D L I riječima)

* prasl. i stsl. rěčь

riba ž. (G mn riba)

(...) se tuře na te Jure Deviću i na tvoje sinove dah u silu lovite ribu (...)[isprava br. 4]

* prasl. i stsl. ryba

roba ž. (G mn roba)

(...) čine vaša braća istanciju od robe (...)[isprava br. 7]

(...) što je prid vami od robe i kova! [isprava br. 7]

(...) ono što je pri jnimi općene robe (...)[isprava br. 7]

* tal. robba

rujan (jujna [8.]) m. (G rujna) deveti mjesec u godini; septembar

Dato na 13. jujna 1752. [isprava br. 8]

od *ruj* m.

* \simeq slov. rujen, sl. rujný: živahan

ruka ž. (D L ruci, N mn ruke, G ruku/-a razg)

Na ovo pismo svidoci koi će se potpisati svojom rukom (...)[isprava br. 9]

* prasl. i stsl. rōka

S

selo sr. (G mn sela)

(...) *a to za Stipana Vraničevića od sela Truš stanik u Omišu* (...) [isprava br. 1]

(...) *ja knez Ivan Marijanović katunar od sela.* [isprava br. 1]

(...) *u mistu Provincije Pojličke selu Trušah* (...) [isprava br. 9]

* prasl. *selo

sentencija (setenciji [2.]) ž. mudra izreka, izreka poučna sadržaja; poslovice, gnoma

(...) *od 25. luja godišća tekućega u povajlejnje setenciji isti?* (...) [isprava br. 2]

* lat. sententia

septembar m. (šetenbar [2.]) rujan; deveti mjesec u godini

Dato na 6. šetenbra 1749. (a tergo): Na 7. šetenbra 1749. (...) [isprava br. 2]

* lat. september \simeq septem: sedam (po starijem rimskom kalendaru sedmi mjesec)

sin m (N mn sinovi/sini knjiž., G sinova/sinova)

(...) *i jostali m. p. Sinovčić koji se tuže na te Jure Deviću i na tvoje sinove* (...) [isprava br. 4]

(...) *i meju Jurjem i Hivanom! braćom Velići sinovih pga. (pok.ga) Stipana* (...) [isprava br. 8]

* prasl. i stsl. synъ

slava ž. (G mn slava)

Slava Gnu. Bogu uvike amen. [isprava br. 9]

* prasl. i stsl. slava

smaknuti (smāći) (smakli [7.]) svrš. (prez. smaknem, pril. pr. -uvši, prid. trp. smaknut)

(...) *a to da ste jim smakli travu* (...) [isprava br. 7]

od s(a)- + *maknuti* (se) svrš. (prez. maknem (se), imp. makni (se))

* prasl. *mъknŋti

stajati (stoite) nesvrš. (prez. stojim, pril. sad. stojeći, gl. im. –anje)

(...) *već vas ponukovati da stoite u miru* (...) [isprava br. 7]

od *stati*

* prasl. i stsl. *stati*

stanovnik (stanik [1.]) m. (G stanovníka, N mn stanovníci) onaj koji je nastanjen u nekom gradu, kraju, zemlji, državi ili na nekom kontinentu; žitelj

(...) *a to za Stipana Vranićevića od sela Truš stanik u Omišu* (...) [isprava br. 1]

od riječi *stan* m. (N mn stanovi)

* prasl. *stanъ

stanje sr.

(...) *Na 7. šetenbra 1749. bih intiman ovi p. mandat Vrani Hercegoviću na stanju negove kuće po pristavu ovćenomu!* [isprava br. 2]

od *stan* m (N mn stanovi)

* prasl. *stanъ

starac m. (G starca, V starče, N mn starci)

(...) *koju zemlju procini rečeni starac Luka Velić* (...) [isprava br. 9]

od *star* prid. (odr. stari, komp. stariji)

*prasl. i stsl. starъ

stimati (stimali, stimaturi [1.]) dv. (prez. -am, pril. sad. -ajući, pril. pr. -avši, gl. im. –anje)
reg. cijeniti, poštivati, uvažavati, procijeniti na prvi pogled

(...) i kako su stimali stimaturi koji su bili mojleni (...)[isprava br. 1]

*tal. stima

strana ž.

(...) su bili mojleni od obe strane (...)[isprava br. 1]

(...) koliko naću dva dobra čovika od obe strane obrane (...)[isprava br. 2]

(...) i moliše obe strane Luku Velića (...)[isprava br. 9]

(...) i ostaše obe strane kutente (...)[isprava br. 9]

*prasl. *storna

stric m. (G strica, N mn stričevi)

(...) i jnegovih strici kneza Ivana i Markah. [isprava br. 8]

(...) i jnegovih stricah kneza Ivana i Markah braće Kapitanići [isprava br. 9]

(...) i dojde rečenih Anton Sorić govorećih gnu. Dom Jurju i jnegovim stricem (...)[isprava br. 9]

I rekoše istih gn. dom Jura svojim stricah (...)[isprava br. 9]

(...) i jnegovim stricem knezu Ivanu i Marku (...)[isprava br. 9]

*prasl. *stryjъ

stvar ž. (I -i/stvarju, G mn stvari)

(...) kako razumimo mnoge stvari (...)[isprava br. 7]

od s(a)- + *tvoriti* (što) nesvrš. (prez. -im, pril. sad. -reći, gl. im. –renje)

*prasl. i stsl. tvoriti

svjedok m. (G svjedoka, N mn svjedoci, G svjedoka)

(...) *prid svidocih niže pisanimi* (...) [isprava br. 9]

Na ovo pismo svidoci koi će se potpisati svojom rukom (...) [isprava br. 9]

od s (a) + *vješt* prid. (odr. -i, komp. vještiji)

*prasl. *věščь: mudar

Š

škoda ž. (G mn škôdā) *arh.* šteta

(...) *i prikazuje da mu činite mnogu škodu u travi pod Sukmasinom* (...) [isprava br. 5]

(...) *sve škode od mala do velika* (...) [isprava br. 7]

(...) *svakoj jniovoj škodi* (...) [isprava br. 7]

*stvnjem. scado: šteta (njem. Schade)

T

termin (termen [1.], termen [2.], termen [3.], termen [6.]) m. (G termina) 1° znanstveni ili stručni izraz ili ime za određeni pojam; točno određeni i kodificirani izraz; naziv, nazivak, 2°

a. određeno ili dogovoreno vrijeme kad se što ima obaviti; rok, **b.** ugovoreni datum,

c. *razg.* kraj uobičajene trudnoće

(...) *ako se ne dadu pinezi Kapitaniću u termen dan* (...) [isprava br. 1]

(...) *koliko naću dva dobra čovika od obe strane obrane i to u termen dan 6* (...) [isprava br. 2]

Zato ti se zapovida da u termen dana šest (...)[isprava br. 3]

(...) a to u termen dan 5. (...)[isprava br. 6]

(...) i budući pasa termen od ugovora (...)[isprava br. 8]

(...) do istoga pasanoga termena (...)[isprava br. 8]

* lat. terminus: svršetak, kraj

trava ž.

(...) i prikazuje da mu činite mnogu škodu u travi pod Sukmasinom (...)[isprava br. 5]

(...) neka svaki more raditi o svemu i toliko i travu i vinograde (...)[isprava br. 5]

Kniga ali protešt bratu Jurju proz travu pod Sukmosinom (...)[isprava br. 5]

(...) a to da ste jim smakli travu (...)[isprava br. 7]

(...) od trave u jniovi gaji (...)[isprava br. 7]

* prasl. *trava: hrana, krma

trebati (tribuje 2x [7.]) nesvrš. (prez. -am, pril. sad. -ajući, gl. im. –anje)

(...) koi tribuje za jniove potrebe (...)[isprava br. 7]

(...) ki jnima tribuje za sade (...)[isprava br. 7]

* prasl. *terbati: stsl. trēba

trgati nesvrš. (prez. -am, pril. sad. -ajući, gl. im. –anje) 1° (što) **a.** naglim pokretima kidati na dijelove; čupati, rastrzavati **b.** skidati sa stabljike; brati, 2° sijevati, probadati (o osjećaju boli u tijelu), 3° (se) *žarg.* boriti se, otimati se oko čega

(...) zapovida se ostatku p. (pok.) Pavla Hercegoića da nimaju trgati ni brati grozdje (...)[isprava br. 2]

* prasl. *tǫrgati

trgovina ž. 1° djelatnost onoga koji kupuje i prodaje robu; trgovanje, promet robe, 2° prodavaonica u kojoj se prodaje razna roba

(...) Stipan potratija vole od trgovine koju je činija s rečenim Kapitanićem (...)[isprava br. 1]

od riječi *trg* m. (N mn trгови); apstraktum *trgovina*

* prasl. *tǫrgъ: stsl. trъgъ

tužba ž. (G mn -a/-i)

Na tužbu gon. kneza Pere Sinovčića (...)[isprava br. 4]

(...) i prikaza umijleno s plačnim načinom veliku tužbu (...)[isprava br. 7]

od *tuga* ž.

*prasl. i stsl. *tǫga

tužiti nesvrš. (prez. tužim, pril. sad. -žeći, prid. trp. tužen, gl. im. -ženje)

(...) i jostali m. p. Sinovčić koji se tuže na te Jure Deviću (...)[isprava br. 4]

(...) tužeći se na vašu domaćicu (...)[isprava br. 7]

od *tuga* ž.

*prasl. i stsl. *tǫga

U

učiniti (učinitih [9.]) (što) svrš. (prez. učinim, pril. pr. -ivši, prid. trp. učinjen)

(...) da su vojlnih i slobodni onom zemljom učinitih (...)[isprava br. 9]

od u- + *čin* m. (N mn činovi/čini jez. knjiž.)

* prasl. i stsl. činъ

ugovor m.

(...) *s ugovorom da ćeš ji vratiti domalo vremena.* [isprava br. 3]

(...) *i budući pasa termen od ugovora (...)* [isprava br. 8]

od u- + *govor* m (G -ora, N mn -i)

* prasl. *govorъ

ukućanin m. (N mn ukućani)

(...) *toliko jniovu ukućani (...)* [isprava br. 7]

od u- + *kuća* ž.

* prasl. *kŭtja

ustégnuti (se) svrš. (prez. ustegnem (se), pril. pr. -uvši (se), imp. ustegni (se), prid. rad. ustegnuo/ustegao (se), prid. trp. ustegnut) 1. (što) trgnuti, povući, 2. (što) oduzeti, uskratiti komu što, 3. (se) uzdržati se od čega

(...) *i da se ustegnete od svakoga posilovanja (...)* [isprava br. 7]

od u- + *stegnuti* (steći rij.) svrš. (prez. stegnem, pril. pr. -uvši, imp. stegni, prid. rad. stegnuo/stegao)

* s (a)- + prasl. *tęgnŭti

uzimati (što) (juzimjlete [7.], uzimjlete [7.], juzmete [7.]) nesvrš. (prez. -am/uzimljem, pril. sad. -ajući/uzimljući, gl. im. -anje)

(...) *i juzimjlete jniovu potrebu (...)* [isprava br. 7]

(...) *da jim u silu uzimjlete ćubar (...)* [isprava br. 7]

(...) *ako ćete u dijle da podilite i juzmete (...)* [isprava br. 7]

* prasl. *vъzęti

V

veljača (vejlače [4.]) ž. drugi mjesec u godini, februar

(...) *i to u Poljici na 18. vejlače 1750.* (...) [isprava br. 4]

od *valjati* (zbog nestalna vremena) (se) nesvrš. (prez. valjām (se), pril. sad. -ajući (se), gl. im. – anje)

* prasl. i stsl. valjati

vinograd m.

(...) *i da nećete dah razdilate u Primorju vinogradi* (...) [isprava br. 5]

(...) *zato knez Pere proteštaje svoje vinograde* (...) [isprava br. 5]

(...) *neka svaki more raditi o svemu i toliko i travu i vinograde* (...) [isprava br. 5]

(...) *i proz vinograde u Primorju.* [isprava br. 5]

(...) *od saćenja vinogradi ki ste uzeli i pria?* (...) [isprava br. 7]

od *vino* sr (N mn -a) + *grad* m (N mn gradovi/-i ekspr. jez. knjiž.)

* prasl. i stsl. vino; prasl. *gordъ: ograđeno mjesto, naselje

vjera (viru [4.], viru [7.]) ž. (G mn vjera)

(...) *i tako u viru* (...) [isprava br. 4]

(...) *i tako u viru* (...) [isprava br. 7]

* prasl. i stsl. vera

vladati (se) nesvrš. (prez. vladam (se), pril. sad. -ajući (se), gl. im. – anje)

(...) *čim se vlada i pomaga s načinom* (...) [isprava br. 7]

* prasl. *voldati

voće (s voći [8.]) sr. zb.

(...) *s voći i dubi što se naodilo na istih zemlja* (...) [isprava br. 8]

* prasl. *ovotje; stsl. ovoštije

vojvoda m. (N mn. –e) 1° glavar plemena, 2° vojnički starješina većeg područja, 3° zapovjednik čete alkara i alkarskih momaka

Mih Marko Barić knez s vojvodom (...) [isprava br. 1]

Mi Marko Barić knez veliki od Provincije Pojličke s vojvodom i ostalima glavarih. [isprava br. 2]

Mi Marko Barić knez veliki s vojvodom (...) [isprava br. 3]

Mi Marko Barić knez veliki s vojvodom (...) [isprava br. 4]

Mi knez Marko Bar(i)ć s vojvodom (...) [isprava br. 6]

Mi Marko Barić knez veliki od Provincije Pojličke s vojvodom (...) [isprava br. 7]

Mi Marko Barić knez velikih s vojvodom (...) [isprava br. 8]

* sveslav. i praslav. složenica od sintagme voje- < *vojo- u značenju *vojniki* ili *vojska* i od – voda od voditi

vratiti (se) svrš. (prez. vratim (se), pril. pr. -ivši (se), prid. trp. vraćen)

1° doći natrag, doći onamo odakle je netko pošao, 2° ponovno otići onamo kamo je već jednom netko, 3° ponovno se početi baviti nečim nakon prekida, 4° ponovno se pojaviti, očitovati, povratiti se, 5° nastaviti govoriti o nekoj temi nakon digresije

(...) *a Stipan obliha se vratiti jaspre rečene* (...) [isprava br. 1]

(...) *s ugovorom da ćeš ji vratiti domalo vremena.* [isprava br. 3]

A ima okolo 10 godišć da neće da vratiš. [isprava br. 3]

(...) *da nisu vraćeni pinezih* (...) [isprava br. 8]

* prasl. *vortiti: strsl. vratiti

vrijeme sr. (G vrěmena, N mn vremena, G vreménā)

(...) s ugovorom da ćeš ji vratiti domalo vremena. [isprava br. 3]

(...) a oni se obligaju u svako vrime (...)[isprava br. 7]

* prasl. *vertmę: stsl. vreme

vrša (vraše [4.]) ž. (G mn vrša) *rib.* koš od šiblja ili od žice za lovljenje ribe

(...) i mećete vraše na ista lovišća nijova. [isprava br. 4]

(...) i izvaditi iste vrše s rečeni loviš(ć) (...)[isprava br. 4]

(...) ako bi se unapridak ulaga loviti i varšu metati (...)[isprava br. 4]

* prasl. *vŕša

Z

zajmiti (su bili zajali [3.]) (što) svrš. (prez. zajmim, pril. pr. -ivši, prid. trp. zajmljen)

(...) i don Jura Kapitanić da su bili zajali dva cekina u zlatu (...)[isprava br. 3]

od *zajam*>za- +imatinesvrš. (prez. imam, pril. sad. imajući, gl. im. imanje)

* prasl. *imeti

zakon m.

(...) daje se ovi protešt ako će dat pineze bližika kako je po zakonu i ako se (...)[isprava br. 1]

(...) ne mozi se posli suprotiviti budući i do sad nućeni kako je po zakonu pismu koje bude (...)[isprava br. 1]

Zato s oblašću našega zakona (...)[isprava br. 4]

(...) ka je u našem Zakonu (...)[isprava br. 6]

(...) koje se čini po Zakonu pojličkomu (...)[isprava br. 9]

(...) ako oćete kupiti po Zakonu pojličkomu. [isprava br. 9]

(...) proda u strminu viku vičjnim zakonom (...)[isprava br. 9]

*prasl. i stsl. zakonъ

zapovijed ž. (I –i/-eđu)

Dohodeći nam na umijleno prineseno od p. kneza Ivana Kapitanića: zapovidi prisle. i priuzne. gosde. inkvižituri (...)[isprava br. 2]

(...) toliko za ispujnene rečene priuzvišene zapovidi (...)[isprava br. 2]

(...) da imate u dijle u razumnenje ove zapovidi (...)[isprava br. 4]

od riječi *vijest* ž. (G -i, I -i/-ešču, N mn -i, G vijesti)

*prasl. i stsl. věstь

zapovijedati (zspovida se [2.], zapovidamo [2.]) nesvrš. (prez. zapovijedam, pril. sad. -ajući, gl. im. –anje)

(...) zapovida se ostatku p. (pok.) Pavla Hercegoića da nimaju trgati (...)[isprava br. 2]

(...) zapovidamo rečenim Hercegoićem da imadu platit (...)[isprava br. 2]

Zato ti se zapovida da u termen dana šest (...)[isprava br. 3]

(...) i pod najžešći kaštig zapovidamo vami rečeni Devići (...)[isprava br. 4]

(...) i to vam se zapovida svakomu (...)[isprava br. 4]

(...) svakomu se zapovida pod penu groša 50 (...)[isprava br. 4]

(...) zato ti zapovidamo tebi rečeni Pavle (...)[isprava br. 6]

(...) zato se zapovida rečenim braći (...)[isprava br. 8]

od *zapovijed* ← za- + *povijest* ← po- + *vijest* ← *vijestž*. (G -i, I -i/-ešču, N mn -i, G vijesti)

*prasl. i stsl. věstь

zapriječiti (zapričeno [5.]) svrš. (prez. zapriječim, pril. pr. -ivši, prid. trp. zapriječen)

(...) i što nije zapričeno od pravde (...)[isprava br. 5]

od za- + prijek prid. (odr. -i, komp. preči), priječiti (komu što) nesvrš. (prez. -ečim, pril. sad. -čeći, gl. im. -čenje)

*prasl. *perkъ

zemlja (zemjlu [1.], zemjli [2.], zemajl [8.], zemjla/e/u [9.]) ž. (N mn zemlje, G zemalja)

(...) obliaga se Stipan dat zemjlu na Blatina i (Po)tartarju (...)[isprava br. 1]

(...)nimaju trgati ni brati grozdje na zemjli rečenoga Kapitanića (...)[isprava br. 2]

(...) koje imenuje i kaže negovu zemlu ka se naodi u tebe Pavle Petrićeviću (...)[isprava br. 6]

(...) da imaš priniti razlog po čemu držiš zemlu rečenoga Vranićevića (...)[isprava br. 6]

(...) i po izgubljenje muke koja se naće na zemli. [isprava br. 6]

Mandat suproč Petrićevićem za zemjlu Podstinicu. [isprava br. 6]

(...) za svoj dug što su bili dužnih rečenim Kapitanićem namirili zemjle (...)[isprava br. 8]

(...) s voći i dubi što se naodilo na istih zemjla (...)[isprava br. 8]

(...) kako jesu držanih za uzdržanje rečeni zemajl (...)[isprava br. 8]

(...) da se nimaju rečeni Velići inpančat u iste zemjle (...)[isprava br. 8]

(...) kako budući potriiba Antonu Sorićevu prodatih jedan komad zemjle (...)[isprava br. 9]

(...) budući ova zemjla od razloga Petrulića (...)[isprava br. 9]

(...) zato ja vam prodajem ovih koma(d) zemjle (...)[isprava br. 9]

(...) da procinih rečenu zem(j)lu (...)[isprava br. 9]

(...) koju zemjlu procini rečeni starac Luka Velić (...)[isprava br. 9]

(...) koju zemjlu zgor rečeni Anton Sorić proda (...)[isprava br. 9]

(...) da su vojlnih i slobodni onom zemjlom učinitih (...)[isprava br. 9]

*psl. *zemja: stsl. zemlja

zlato sr.

(...) i don Jura Kapitanić da su bili zajali dva cekina u zlatu (...)[isprava br. 3]

*prasl. *zolto: stsl. zlato

Ž

željeti (što, koga) nesvrš. (prez. želim, pril. sad. želeći, prid. trp. željen, gl. im. –enje)

Želeći vam svako dobro kako bratu. [isprava br. 5]

* prasl. i stsl. *želěti

život m. (G živòta, G mn živótā)

(...) i pod izgublenje života i svega dobra (...)[isprava br. 4]

od živprid. (odr. -i, komp. življi)

* prasl. i stsl. živъ

5. Jezična analiza

5. 1. Narječje

Narječje na prostoru stare Poljičke Republike predstavlja zanimljivo i posebno dijalekatsko područje. Ono se po svojim osobinama može podijeliti na tri dijela, tj. prema navedenoj zemljopisnoj podjeli stare Republike: na govor Donjih, Srednjih i Gornjih Poljica. Za poljički govor može se reći da je po općem obilježju štokavski, uz neke nedostatke i primjese čakavskog narječja. Dok se u Donjim Poljicima još i danas čuje staro čakavsko *ča* kao upitno-odnosna zamjenica, u Srednjim Poljicima danas ga nalazimo u govoru sela Sitno Donje, koje se nalazi na zapadnoj poljičkoj granici prema Splitu, i to u jednom dijelu sela koje je smješteno prema unutrašnjosti. Čuje se još i blizu sela Srinjin (Aničići) i u mjestu Naklice. U Gornjim Poljicima nalazimo samo dvojaki oblik upitne zamjenice *što* i *šta*. Općenito se može reći da se danas na cijelom području Poljica upotrebljava upitna zamjenica *što*, koja je češća i u govoru raširenija kao oblik *šta*.

5. 2. Fonologija

5. 2. 1. Samoglasnici

Slogotvorno *r*

Slogotvorno *r* uglavnom ostaje neizmijenjeno: brdo, crn, strm, brz, zrno

U nekoliko slučajeva je glas *r* popraćen samoglasnikom iza sebe, i to obično vokalom *i*:
crikva

Slogotvorno *l*

Slogotvorno *l* je prešlo bez izuzetaka u samoglasnik *u*: pun, dug, suza

Refleks jata

Stari glas *jat* reflektirao se na cijelom poljičkom području gotovo u svim slučajevima u glas *i*: čovik, kripost, lito, misec, misto, vira. Prema tome poljičko narječje pripada ikavskom govoru.

Glas ę

Stari nazalni glas ę zamijenjen je, kao i u hrvatskom književnom jeziku, glasom *e* (ę > *e*): knęz > knêz, pęt > pêt

Samoglasno u

Sve promjene u vezi sa samoglasnikom *u* koje su se u prošlosti dogodile u našem jeziku, zbog djelovanja glasovnih zakona, izvršene su i u Poljicama. Tako uz stari i primarni samoglasnik *u*, npr. u čüdo, postoji i glas *u* koji se razvio iz starog glasa ȳ: rȳka > rúka

Ispadanja samoglasnika

Česta su gubljenja samoglasnika na kraju riječi. Ona se provode u infinitivu glagola gdje nestaje krajnje *i*: dat, pisat, doć, govorit

Postoji i nekolicina riječi koje su izgubile krajnji vokal *a*, a koje se ne mogu svrstati pod posebnu kategoriju jezičnih osobitosti: godin, jedanest, dvanest

Kontrakcija

Stezanje samoglasnika najčešće se događa da bi se izbjegao zijev. Kod nekih primjera umeće se zbog zijeva glas *j*, a zadnji vokal *o* pretvara se, vjerojatno analogijom prema drugim glagolima, u glas *a*: činit – činija, platit – platija, potratit – potratija

5. 2. 2. Suglasnici

Primarni i sekundarni skup *stj* i *skj* na cijelom području Poljica govori se kao *šč*: dopušćenje, godišće, lovišće

Palatalizacija

Prva palatalizacija koja potječe još iz prehistorijskog stadija našega jezika (pričat, slušat), provedena je dosljedno. Međutim, u drugoj palatalizaciji postoje odstupanja u nekim riječima u dativu i lokativu: noga – nogi, muka – muki, dlaka – dlaki

Jednačenje po zvučnosti

Jednačenje po zvučnosti nije provedeno u svim primjerima: potpisati – podpisa, težak - težka

Metateza

Glas *lj* se u nekolicini riječi prelazi u *jl*: jludi (ljudi), vejlača (veljača), zemjla (zemlja), a glas *nj* prelazi u *jn*: kojn (konj)

5. 3. Morfologija

5. 3. 1. Imenice

Deklinacija imenica muškog roda

a) u vokativu jednine često dolazi nastavak *–u* umjesto *–e*: bratu umjesto brate, zetu umjesto zete

b) u instrumentalu jednine redovito dolazi nastavak *–om* i *–em*, nema primjera sa *–on* i *–en*: prst – prstom, stol – stolom, zet – zetom

c) u nominativu množine postoje dvojaki oblici i neke imenice imaju kratku i dugu množinu:
put – puti i putovi

d) mnogim imenicama u genitivu množine otpada zadnji samoglasnik: dil, misec

Deklinacija imenica ženskog roda

a) velarni suglasnici *k, g + i* daju *ci, zi* po drugoj palatalizaciji i to je dosljedno provedeno:
muka – muc*i*, ruka – ruc*i*, noga – noz*i*

b) u instrumentalu jednine nastavak *–om* je dosljedno proveden: intrada – intradom, žena – ženom, ruka – rukom

c) genitiv množine ima pravilan novoštokavski oblik: žena, godina, knjiga

d) u dativu, lokativu i instrumentalu množine koristi se nastavak *–ama*, odnosno puni oblik: ženama, rukama, knjigama

Deklinacija imenica srednjeg roda

a) u nominativu i akuzativu jednine u nekolicini primjera na kraju riječi otpada vokal *–o*: ljeto – lit, djelo – dil

b) u genitivu jednine kod nekih riječi završni vokal *–a* prelazi u *–o*: brdo, dobro

u genitivu jednine kod nekih riječi opada završni vokal *–a*: godište – godišć

c) u instrumentalu riječi *voće* ponavlja se oblik *voći* umjesto *voćem*

5. 3. 2. Glagoli

1. Infinitiv

Kod glagola s običnim nastavkom *–ti* i *–ći* u nekim slučajevima otpada krajnje *–i*: dat, pisat, doć, govorit, namirit, a nekad se taj nastavak čuva: izvaditi, kupiti, loviti, metati, vratiti

2. Present

Većina glagola ima pravilan present: držati – držim, doticati se – dotiče se, imati – imaš, imenovati – imenujete, kazati – kaže, dok kod nekih susrećemo neobične pojave: treće lice jednine glagola *doći* glasi *dojde*, treće lice jednine glagola *dopustiti* glasi *dopušća*, treće lice jednine glagola *govoriti* na kraju ima *-h* i glasi *govorih*, treće lice jednine glagola *htjeti* glasi *oće* jer je izgubio početno *-h*, treće lice jednine glagola *moći* glasi *more*, treće lice jednine glagola *navoditi* glasi *naodi*, treće lice jednine glagola *odazivati* glasi *se ozivle*, treće lice jednine glagola *pomagati* glasi *pomaga*, treće lice glagola *potpisati* glasi *podpisa*, treće lice jednine glagola *prezentirati* glasi *prizenta*, treće lice jednine glagola *prikazati* glasi *prikažuje*, treće lice jednine glagola *protestirati* glasi *proteštaje*, a treće lice množine *proteštaju*, prvo lice množine glagola *razumijeti* glasi *razumimo*, treće lice jednine glagola *trebati* glasi *tribuje*, drugo lice množine glagola *uzimati* glasi *juzimjlete*, ali i *uzimjlete*.

3. Perfekt

Kod nekih oblika pridjeva radnog za muški rod umeće se radi izbjegavanja zijeve glas *j*: činit – činija, platit – platija, potratit – potratija

4. Imperfekt

Ovo glagolsko vrijeme se u Donjim i Srednjim Poljicima potpuno izgubilo. Susrećemo ga u nekim rudimentarnim oblicima pomoćnog glagola *biti*, pa u trećem licu jednine on rijetko glasi *biše*.

5. Pluskvamperfekt se u običnom govoru uopće ne upotrebljava na području Poljica.

6. Aorist

Aorist je češće glagolsko vrijeme od imperfekta i možemo ga pronaći u pravilnom obliku: kupiti – kupiše, moliti – moliše, ostati – ostaše, prodati – proda, reći – rekoše

7. Futur I.

Futur I. se rijetko upotrebljava: ići ću, raditi će, dat će

8. Imperativ

Imperativ je također rijedak: činiti – činite, loviti – lovite, zapovijedati – zapovijedimo

Imperativni oblik glagola *metati* koji glasi meći – mećimo – mećite – neka meću nalazimo u ispravama.

6. Zaključak

U ovom radu je analizirano devet isprava poljičkog kneza i pisara Marka Barića. Isprave su veoma bogate diplomatskim formulama, što ukazuje na njegovu temeljitu naobrazbu. One su ujednačene po rasporedu diplomatskih formula i sadrže konvencionalne dijelove isprave, to jest uvod ili protokol, tekst ili kontekst (korpus isprave) i zaključak ili eshatokol. Struktura je poljičke isprave, iako se u ovom slučaju radi o sredini 18. stoljeća, veoma slična strukturi starohrvatskih isprava, osobitno njihovim potvrđnicama, zatim strukturi srednjovjekovnih isprava bosansko-humskih vladara i velmoža te osobito strukturi humskih velmoža.

Prostor Poljičke Republike se može podijeliti na tri dijela, tj. prema navedenoj zemljopisnoj podjeli stare Republike: na govor Donjih, Srednjih i Gornjih Poljica. Za poljički govor može se reći da je po općem obilježju štokavski, uz neke nedostatke i primjese čakavskog narječja. Općenito se može reći da se na cijelom području Poljica upotrebljava upitna zamjenica *što*, koja je češća i u govoru raširenija kao oblik *šta*.

S jezičnog aspekta, u ispravama Marka Barića potvrđena je pripadnost ikavskom govoru. Na fonološkoj razini to je stari glas *jat* koji se reflektirao na cijelom poljičkom području gotovo u svim slučajevima u glas *i*. Nadalje, imamo primjere gubljenja samoglasnika na kraju riječi, korištenje skupa *šč* umjesto *stj* i *skj*, odstupanja u drugoj palatalizaciji u dativu i lokativu, nedosljednost u provođenju jednačenja po zvučnosti, primjere metateze i kontrakcije samoglasnika. Na morfološkoj razini uočeni su karakteristični nastavci u sklonidbi imenica i pridjeva, dvojaki oblici nekih imenica, gubljenje završnog vokala (kod imenica i infinitiva), neobične pojave u prezentu, tvorba perfekta, naznake gubljenja imperfekta, rijetki aorist, futur I. i imperativ. U sintaksi nalazimo utjecaj talijanskog jezika. U ispravama su zatupljene brojne riječi latinskog i talijanskog, a ponegdje i grčkog te njemačkog porijekla.

7. Popis izdanja tiskanih izvora

KUZMIĆ, Boris (2003) *Jezik Karlobaškog statuta*. Split: Čakavska rič, 1-2: 71-82

8. Literatura

GLUHAK, Alemko (1993) *Hrvatski etimološki rječnik*. Zagreb: August Cesarec

Hrvatski jezični portal <http://hjp.novi-liber.hr/>

KUZMIĆ, Boris (2011) Jezik hrvatskih pravnih tekstova. U: *Povijest hrvatskoga jezika*. Uredili: Ante Bičanić, Radoslav Katičić i Josip Lisac. Zagreb: Croatica, str. 323-387.

MAŽURANIĆ, Vladimir. Prinosi za hrvatski pravno-povjestni rječnik. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

Nekoliko neobjavljenih isprava poljičkoga kančilira Marka Barića, sv. 46 (2004). Zadar: Zavod za povijesne znanosti HAZU.

Poljički zbornik, sv. 2 (1971). Zagreb: Kulturno-prosvjetno društvo Poljičana : Matica hrvatska.

Povijest hrvatskoga jezika, knj. 1 (2009). Zagreb : Društvo za promicanje hrvatske kulture i znanosti CROATICA.

Povijest hrvatskoga jezika, knj. 2 (2011). Zagreb : Društvo za promicanje hrvatske kulture i znanosti CROATICA.

SKOK, Petar. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, sv. 1 – 4 (1981 – 1988). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.